

Bestuursrapportage II-2022

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Leeswijzer	4
Programma 1 Bestuur en veiligheid	5
Programma 2 Ruimte en wonen	12
Programma 3 Water en bodem	18
Programma 4 Natuur en milieu	27
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	38
Programma 6 Energie	49
Programma 7 Landbouw en voedsel	56
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	70
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	76
Programma 10 Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	82
Algemeen financieel beleid	91
Paragrafen	92
Bedrijfsvoering	92

Leeswijzer

Leeswijzer

Voor u ligt de tweede bestuursrapportage van 2022. Deze rapportage is opgezet als een afwijkingenrapportage. In deze bestuursrapportage rapporteren wij middels een stoplichtenmodel over de voortgang van de uitvoering van doelstellingen en prestaties in de eerste helft van 2022 en lichten we afwijkingen nader toe. In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren;
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren;
- Financieel overzicht. Dit is het overzicht met verloop van de begroting t/m wijzigingen n.a.v. deze bestuursrapportage.

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Algemene voortgang van het programma

De uitvoering van het programma Bestuur en Veiligheid ligt op koers. Dit jaar staat in het teken van de totstandkoming van het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur. Als eerste formele stap is de startnotitie Toekomstbestendig Bestuur op 22 april jl. in Provinciale Staten besproken. Op dit moment wordt verder gewerkt aan de inhoud voor het beleidskader waarbij we ook in gesprek gaan met de medeoverheden (gemeenten, regio's, waterschappen), maatschappelijke partners en het bedrijfsleven. Streven is om medio 2023 het beleidskader ter besluitvorming voor te kunnen leggen aan Provinciale Staten.

De invoering van de Omgevingswet is uitgesteld naar 1 januari 2023. Ook de Wet versterking participatie op decentraal niveau is nog niet aan de Tweede Kamer aangeboden. Dat leidt ertoe dat vaststelling van de provinciale participatieverordening tegelijkertijd met het beleidskader kan plaatsvinden. In het najaar van 2022 wordt de tweede Brabantse jongerentop gehouden. Er is een digitaal magazine gemaakt met een overzicht van de resultaten en activiteiten op het gebied van jongerenparticipatie.

Ook werken we langs drie actielijnen gestaag verder aan de uitvoering van de bestuursopdracht Veilig en weerbaar Brabant. Voor de zomer is een 7-delige TV-reeks rondom ondermijning gepresenteerd op Omroep Brabant. Met deze tv-serie hebben we laten zien hoe ondermijning ons allemaal raakt. Als onderdeel van een brede beweging tegen ondermijning is, samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland, een Brabantse norm weerbare overheid ontwikkeld en tijdens Brabant Ontmoet Live gepresenteerd. Het is een handreiking waarmee we stimuleren dat gemeenten en provincie komen tot een gezamenlijk basisniveau in de aanpak van ondermijning en daarmee een zogenaamd 'waterbedeffect' voorkomen. Bij de totstandkoming hiervan is een aantal burgemeesters en gemeentesecretarissen geconsulteerd. In de aanloop naar de verkiezingen voor Provinciale Staten in 2023, waarna er een nieuw bestuursakkoord komt, zagen wij een goed moment om terug én vooruit te kijken. Op ons verzoek heeft Bureau Broekhuizen een reflectief onderzoek uitgevoerd. Het rapport "Reflectie op de provinciale bijdrage aan de aanpak van ondermijning in Noord-Brabant" is, vergezeld van enkele suggesties voor het vervolg, aangeboden met een memo gedeputeerde van 4 juli 2022.

Eerste helft van 2022 is een verkenning Brede Welvaart gestart. Op basis van data-analyse hebben we zicht gekregen op hoe het ervoor staat met brede welvaart in Brabant. In consultatiegesprekken intern en extern krijgen we zicht op welke partners actief zijn op het thema en welke ondersteuningsvraag er ligt. Eerste resultaten hiervan zijn in februari vastgelegd in de QuickScan brede welvaart. Dit alles is input voor het uitwerken van een uitvoeringsagenda brede welvaart. Externe partners hebben behoefte aan kennisdeling, aansprekende voorbeelden en handelingsperspectieven. In dit kader zijn wij ook aangesloten bij de Academische Werkplaats Brede Welvaart. Daarnaast organiseren wij dit najaar een symposium over brede welvaart.

Voor de lancering van de nieuwe investeringsronde van het Brabant Outcomes Fund is via Europese aanbesteding een fondsmanager aangesteld om het fonds in te richten. Verder worden nu voorbereidingen getroffen om de governance van het fonds voor wensen en bedenkingen aan PS voor te leggen.

Voor gezondheid is in de eerste helft van 2022 de Uitvoeringsagenda Gezondheid 2022-2023 opgeleverd. Daarnaast zijn de volgende zaken in voorbereiding: presentatie van de eerste versie van Brabantse gezondheidsmonitor (21 oktober) en de organisatie rondom "dag van de gezondheid" op 8 juli.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en integriteit

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Door een online social media campagne is de meldingsbereidheid positief beïnvloed.
- Door een risicotaxatietool met indicatoren worden de mogelijkheden vergroot om criminaliteit en ondermijning op bedrijventerreinen tegen te gaan.
- Een zogenaamde Bibob-APK (een periodieke check up) stimuleert het verkrijgen van inzicht in de huidige stand van zaken rond de toepassing van de Wet Bibob door de Brabantse gemeenten.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

De online social media campagne vindt doorlopend plaats. Het genoemde risicotaxatietool is inmiddels beschikbaar gekomen en hierover zal met stakeholders worden gecommuniceerd. Ook de Bibob-APK is afgerond.

Wat gaan we daarvoor doen?

Cursus 'Vergroting weerbaarheid' verzorgen voor provinciale collega's, die nieuw binnenkomen of die waarvoor dat gezien hun taak van belang is

Omschrijving (toelichting)

Streefwaarden:

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal provinciale collega's dat de cursus 'Vergroting weerbaarheid' heeft gevolgd	100	100		

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland gesprekken voeren met gemeenten om hun fitheid tegen ondermijning te stimuleren

Omschrijving (toelichting)

Onder "gemeenten" worden ook verstaan gesprekken met vertegenwoordigers of groepen van gemeenten.

Streefwaarden:

Indicator	2022	2023	2024	2025
Gemeenten die stappen zetten om fitheid tegen ondermijning te vergroten	15	15		

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Uitvoering aanbevelingen uit het Masterplan interne weerbaarheid

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Uit een recente inventarisatie blijkt dat het merendeel van de twaalf aanbevelingen uit het Masterplan interne weerbaarheid is afgerond of doorgevoerd, of dat de implementatie is beland in een redelijk ver gevorderd stadium. Voor enkele van de aanbevelingen geldt dat structurele oplossingen dit jaar en in 2023 nog tijd vragen.

Wat willen we bereiken?

Brede Welvaart

Omschrijving (toelichting)

In 2022 leggen we een stevige kennis- en uitvoeringsbasis om brede welvaart zowel in de organisatie als in de regio verder te versterken. Voor het beleidskader gezondheid wordt voor 2022 en 2023 een stevige uitvoeringsbasis gelegd voor de ambitie: “3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030”.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen van uitvoeringsagenda, die invulling geeft aan rolneming van provincie

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
pm	pm	pm

pm: Na vaststelling zullen de indicatoren en de streefwaarden worden verwerkt in de begroting.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 lanceren we een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund (BOF2) wat bijdraagt aan het versterken van brede welvaart in Brabant

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Brede Welvaart: Voor de lancering van de nieuwe investeringsronde BOF2 moet een procedure van wensen en bedenkingen worden doorlopen. Aangezien fondsdocumentatie pas kan worden opgesteld als alle investeerders officieel hebben toegezegd, is er een risico dat de besluitvorming daarmee vertraging op loopt. We proberen dit risico te verkleinen door gerichte aansturing van de fondsmanager.

In de begroting van 2023 worden voor gezondheid indicatoren opgenomen waarover in de S&V documenten wordt gerapporteerd

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Een toekomstbestendig openbaar bestuur

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Inwoners zijn bij tenminste zes beleids- en uitvoeringsontwikkelingstrajecten betrokken tot en met 2023
- De kwaliteit van het openbaar bestuur bevorderen we via bestuurlijke samenwerking in Brabant

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de uitwerking naar het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur is een startnotitie opgesteld en op 22 april door PS besproken. Een van de pijlers uit het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur is "Responsief provinciaal bestuur". Doordat de Wet versterking participatie nog niet aan de Tweede Kamer is aangeboden, kan de vaststelling van de provinciale participatieverordening waarschijnlijk niet eerder plaatsvinden dan in 2023. De uitwerking van de pijler responsieve overheid stopt niet, in een interactief proces gaan we na op welke wijze belanghebbenden betrokken willen worden bij provinciaal beleid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Burgers zijn meer betrokken bij beleidsontwikkeling en -uitvoering

Omschrijving (toelichting)

Toelichting: In 2022 voeren we bij geplande beleidsvormingsprocessen tenminste drie experimenten uit met verschillende vormen van participatie.

Streefwaarden

Indicator	2022	2023	2024	2025
Experimenten met verschillende vormen van participatie bij geplande beleidsvormingsprocessen	3	3		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Opkomst verkiezingen in Noord-Brabant

Omschrijving (toelichting)

Verplichte indicator: De opkomstcijfers in Noord-Brabant van verkiezingen voor de Tweede Kamer, Provinciale Staten en gemeenteraden, weergegeven in % kiezers/stemgerechtigden
Afspraak is geen percentage op te nemen, maar achteraf te rapporteren over de opkomst.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De opkomst bij de Gemeenteraadsverkiezingen 16 maart 2022 in Noord-Brabant bedroeg 46,9%.

Organiseren bestuurlijke samenwerking

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen voeren hun wettelijke taken conform de wet uit

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- Eind 2023 kunnen we minstens 75% van de Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen als 'voldoet' beoordelen en is er geen die een 'voldoet niet' heeft gekregen.
(Beoordelingen: voldoet / voldoet gedeeltelijk / voldoet niet)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met betrekking tot het systematisch toezicht valt nog niet heel veel te vertellen over de prestaties van gemeenten. Elk toezichtgebied kent immers zijn eigen periode van systematisch toezicht.

De eerste peilronde van Huisvesting vergunninghouders is in het eerste kwartaal van 2022 afgesloten, waarbij over het 2e halfjaar van 2021 een verdeeld beeld was te zien van voldoet, voldoet niet en verschoonbaar. De toezichtronde over het eerste halfjaar 2022 start per 1 juli 2022. Zoals het beeld nu is, heeft onze provincie in het eerste halfjaar per saldo 3% vergunninghouders boven de taakstelling kunnen huisvesten.

We hebben ook doelgerichte informatie verstrekt over de werking van Interbestuurlijk Toezicht aan nieuwe gemeenteraadsleden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

Omschrijving (toelichting)

Toelichting

Verplichte indicator: Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	0	0	0	0

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor het begrotingsjaar 2022 is vanwege termijnoverschrijding voor het indienen van de begroting 2022 voor twee gemeenten sprake van preventief financieel toezicht in verband met herindeling. De overige gemeenten vallen onder het gebruikelijke repressieve financiële toezicht.

We beoordelen of Gemeenten, Waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen hun wettelijke taken uitvoeren conform de wet

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
% toezichtontvangers dat door ons op één of meer toezichtsgebieden wordt beoordeeld	100% *	100% *	100% *	100% *

* Aantal toezichtsontvangers op 1-7-2021: 103

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren via toezicht

Omschrijving (toelichting)

Toelichting

We voeren thema-onderzoeken uit met betrekking tot actuele risico-thema's. We delen de uitkomsten en aanbevelingen tijdens regio-bijeenkomsten. We willen stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren en best practices delen.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal georganiseerde regiobijeenkomsten	4	4	4	4

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Ontwikkelingen en onzekerheden**

- De plannen van het nieuwe kabinet met betrekking tot de nationale regie op de ruimte zijn van grote invloed op de rolneming en het functioneren van de provincies. Veel hieromtrent is nog onduidelijk. In de komende periode zal veel tijd gestoken worden in het inrichten van deze nieuwe taak en het afstemmen met de medeoverheden.
- Bij het huidige kabinetsbeleid bestaat grote financiële onzekerheid voor gemeenten voor het jaar 2026. Voor het toezicht op de gemeentebegroting 2023 kan dit invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van de rol van het financieel toezicht.
- De bijstelling van de voorziening APPA (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers) kan pas aan het einde van het jaar worden bepaald, waarbij ontwikkelingen van o.a. rekenrente en overlevingskansen meegenomen dienen te worden in de bepaling van de definitieve mutatie. Afhankelijk van de ontwikkeling van deze factoren kan er sprake zijn van een dotatie aan of vrijval uit de voorziening.
- De provincie voert het secretariaat van Brabantstad. Samen met de partners worden afspraken gemaakt over gezamenlijke projecten. Afhankelijk van externe ontwikkelingen leidt dit mogelijk tot bijstelling van de raming.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

1. Bestuur en veiligheid	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	25.029	-534	24.496
Baten	2	64	66
Saldo baten en lasten	25.027 N	598 V	24.429 N

Programma 2 Ruimte en wonen

Algemene voortgang van het programma

Het programma loopt op koers en kent een aantal belangrijke ontwikkelingen. Eén van die ontwikkelingen is de Ruimtelijke Orderingsbrief van Minister de Jonge. Het Rijk verzoekt middels deze brief de 12 provincies om de ruimtelijke puzzel te leggen tussen oktober 2022 en juli/oktober 2023. Het Rijk geeft aan, haar keuzes zo veel mogelijk voor 1 oktober 2022 te maken. Vanuit deze kaders gaan we aan de slag met deze complexe ruimtelijke opgave.

Op basis van de eerder vastgestelde startnotitie zijn we op dit moment aan de slag met het ontwikkelen van het Beleidskader Leefomgeving. Planning is dat deze voor de zomer 2023 wordt vastgesteld.

Daarnaast zijn we hard aan het werk om klaar te zijn van de invoering van de omgevingswet. Als provincie lopen we op schema voor de invoering op 1 januari 2023, maar gezien het uitstel van het definitieve invoeringsbesluit wat nu voorzien is november 2022 houden we hierbij rekening met meerdere scenario's.

Op 1 juli is de verstedelijkingsstrategie oordeelsvormend besproken in PS. Met de verstedelijkingsstrategie als basis, is op 22 juni 2022 het verstedelijkingsakkoord Regio Eindhoven in het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving vastgesteld, zie berichtgeving. In het najaar 2022 gaan we aan de slag met de verstedelijkingsakkoorden voor de overige stedelijke regio's, zie verder ook de statenmededeling verstedelijkingsstrategie- en akkoorden, juni 2022. Ook op het gebied van gebiedstransformaties zetten we stappen. Zo verwachten we eind 2022 een besluit te nemen over de deelname in de entiteit voor de ontwikkeling van Eindhoven XL (Fellenoord).

Voor wat betreft de realisatie van uitvoeringsagenda Werklocaties zijn ook stappen gezet. Zo is in juni 2022 de regeling Grote Oogst vastgesteld waarmee de versnelling van de verduurzaming van een 13-tal bedrijventerreinen wordt gerealiseerd (zie statenmededeling). Ook zijn we bezig met het verder uitwerken en verankeren van selectief beleid ten aanzien van (XXL) logistiek op basis van het beleidsvoornemen wat op 3 febr. jl. is gepubliceerd (zie statenmededeling). Beleid hiertoe wordt opgenomen in het beleidskader leefomgeving en we voorzien begin 2023 te komen met een voorstel aan uw Staten.

Tevens liggen we op koers om ook dit jaar de beoogde 13.000 woningen te realiseren, het hoogste niveau van de afgelopen 25 jaar. We voorzien begin oktober afspraken te maken met het Rijk over de te realiseren woningbouwopgave de komende jaren. Deze afspraken vormen de basis voor de vervolgens af te sluiten regiodeals. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan de regeling Flexpool Wonen waarbij gemeenten worden ondersteund om versnelling in de woningbouw mogelijk te maken. Zie verder de voortgangsrapportage Agenda Wonen d.d. 5 juli 2022.

De uitvoering van programma Aanpak Stikstof en de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 1.0 gaat onverminderd verder. We zijn doorgegaan met de inzet in de drie pijlers (de tandwielen) die onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden: versnelling van natuurherstel, verlaging stikstofdepositie en het mogelijk maken van gewenste maatschappelijke economische ontwikkelingen. Daarbij heeft het programma op verschillende terreinen te maken met een aantal onzekerheden die inherent zijn aan de (landelijke) beleidsontwikkeling, de lopende landelijke formatie en juridische ontwikkelingen. We blijven in onze aanpak voortdurend inspelen op actuele ontwikkelingen.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Werkend stelsel om wettelijke taken, zoals beoordeling van ruimtelijke plannen, onder de Omgevingswet uit te kunnen voeren.**

Vanuit een integrale, gebiedsgerichte benadering – 'diep, breed en rond' – participeren we in wisselende rollen ('richting geven', 'beweging stimuleren', 'mogelijk maken') in ruimtelijke

ontwikkelingen, zowel binnenstedelijk als in het landelijk gebied en op verschillende schaalniveau's (van lokaal tot Rijk).

- **Voortgang in uitvoering van ruimtelijke (gebieds)ontwikkelingen**

Aan het einde van deze bestuursperiode participeren wij in 10 à 12 stedelijke transformaties en in maximaal 3 coalities m.b.t. de aanpak van leegstand in het buitengebied. Hierin zien we voortgang doordat de ontwikkeling steeds een fase dichterbij de uitvoering komen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De invoering van omgevingswet op 1 januari 2023 is vanwege recente ontwikkelingen onzeker, maar wij bereiden ons via meerdere scenario's voor op uitvoering van onze werkzaamheden per 1 januari 2023 via huidige óf de nieuwe omgevingswet.

Ook de voortgang in de uitvoering van ruimtelijke (gebieds)ontwikkelingen loopt op koers. Zie verder statenmededeling Voortgang stedelijke transformaties. Ten aanzien van de coalities voor aanpak leegstand lopen er trajecten in Asten/Deurne en Land van Cuijk via een datagedreven en gebiedsgerichte aanpak.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Implementeren van de Omgevingswet

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Onze voorbereidingen voor de invoering van de nieuwe wet liggen op schema: Visie, Verordening, werkprocessen, Omgevingsvergunningen, digitalisering en aansluiting op het Digitaal Stelsel (DSO) zijn klaar of zijn voorzien tijdig gereed te zijn. Het voorbehoud ligt op de werking van het DSO in de totale keten. In november besluit de Eerste Kamer over het invoeringsbesluit. Het gevolg hiervan is dat we werken in meerdere scenario's zodat we ongeacht het besluit van de kamer op 1 januari 2023 de (ruimtelijke en milieuvergunning) procedures door kunnen laten lopen. De onzekerheid van dit besluit maakt dat wij pas in november zekerheid hebben over de processen en instrumenten waarmee we op 1 januari aan de slag gaan.

Participeren in gebiedstransformaties en aanpakken van leegstand

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Brabantbrede verstedelijkingsstrategie en verstedelijkingsakkoorden. De ontwikkelprincipes van de verstedelijkingsstrategie zijn door alle betrokken partijen in het bestuurlijk overleg leefomgeving (BOL) in juni 2022 vastgesteld. Op 1 juli jl. is de verstedelijkingsstrategie oordeelsvormend besproken in PS en zal in het najaar in het BOL worden vastgesteld. Als uitwerking van de verstedelijkingsstrategie worden verstedelijkingsakkoord gemaakt per stedelijke regio. Op 22 juni 2023 is de verstedelijkingsstrategie Regio Eindhoven in het BOL vastgesteld en 75 mln. toegezegd voor de ontwikkeling op Eindhoven/Fellenoord. In het najaar 2022 gaan we aan de slag met de verstedelijkingsakkoorden voor de overige stedelijke regio's. Gebiedstransformatie/terugdringen leegstand. We participeren in 10-12 gebiedstransformaties. Naast de genoemde ontwikkelingen in Eindhoven wordt met Breda gewerkt aan een samenwerkingsagenda m.b.t. gebiedsontwikkeling van "t Zoet" (voorzien najaar 2022) en hebben we voor wat betreft de zogenaamde 'M7'-gemeenten in 2e kwartaal 2022 ook een intentieovereenkomst gesloten over de centrumontwikkeling Oosterhout. Verder wordt uitvoering gegeven aan de VAB impuls, waarbij de eigenaren van leegstaande agrarische bedrijven worden begeleid in de sloop of herbestemming van hun locatie. Tot slot wordt is in het kader van de leegstands aanpak een aantal gebiedsgerichte aanpakken opgestart.

Uitvoeren ontwikkelaanpak stikstof

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 staan de volgende prestaties gepland:

- Start 9 aankoopprocedures 1e tranche vrijwillige opkoopregeling piekbelasters.
- 40 transacties worden ondersteund door het Ondersteuningsloket Stikstof.
- Doorontwikkeling monitor basisinformatie voortgang Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof gereed.
- Oplevering actualisatie stikstofanalyses.

Wat willen we bereiken?

Versnellen van de woningbouw

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Groei van woningvoorraad**
Om in de behoefte aan nieuwe woonruimte te voorzien, zullen de eerstkomende vier jaar (2022 t/m 2025) ca. 50.000 woningen aan de voorraad moeten worden toegevoegd
- **Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte**
Circa 70% van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) wordt op binnenstedelijke locaties gerealiseerd

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Naar verwachting wordt evenals in 2021 ook in 2022 circa 13.000 woningen gerealiseerd. Daarmee lopen we op koers voor de doelstelling van 50.000 in 2025 te realiseren. De groei van de Brabantse woningvoorraad ligt met deze 'scores' op het hoogste niveau in bijna 25 jaar. De genoemde 13.000 ligt ook in lijn met de afspraken die we hierover met het Rijk voorzien te maken in oktober 2022. Zie verder de Voortgangsrapportage Agenda Wonen van 5 juli 2022.

Wat gaan we daarvoor doen?

Actualiseren informatie over bevolking, bouwen en wonen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ieder kwartaal worden onze 'Monitor Bevolking en Wonen' en ons 'Kwartaalbeeld Woningmarkt Noord-Brabant' geactualiseerd. Ook intensiveren we onze monitoringsactiviteiten, om nog meer zicht te krijgen op de voortgang van de woningbouw, op geschikte locaties én de mate van vraaggerichtheid.

Actualiseren van regionale afspraken over planning, programmering en realisatie

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Rond 1 oktober worden met het Rijk definitieve afspraken gemaakt over de woningbouwopgave, niet alleen kwantitatief, maar ook kwalitatief. Deze afspraken vinden hun doorvertaling te krijgen in zogenoemde regionale woondeals, die we voorzien eind dit jaar vast te stellen. Dit in een nauwe verbinding met het traject van de Regionale perspectieven op bouwen en wonen, waarin de afspraken over de regionale en gemeentelijke woningbouwplanning en –programmering jaarlijks worden geactualiseerd.

Voor het mogelijk maken van de versnelling worden de gemeenten ook ondersteund via de subsidieregeling 'Flexpool Versnelling Woningbouw', waarmee ze extra financiële middelen krijgen om de plannen versneld uitvoeringsgereed te krijgen.

Stimuleren van nieuwe woonvormen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De komende tijd willen wij stimuleren, dat er meer nieuwe (collectieve) woonvormen worden gerealiseerd. Hierbij richten wij ons vooral op de totstandkoming van (meer) flexwoningen, de huisvesting van ouderen en initiatieven voor collectieve woonvormen. Door hierbij het accent te leggen op innovatieve, circulaire en

duurzame bouwconcepten willen we – in lijn met de motie Benutten kansen duurzaam en toekomstgericht bouwen (PS, mei 2022) – tegelijkertijd (de benodigde) vernieuwingen in de bouw en in de bouwketen stimuleren.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van vitaliteit en toekomstbestendigheid van werklocaties

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Ontwikkeling van werklocaties**

Vraaggerichte ontwikkeling van vitale en toekomstbestendige werklocaties vanuit de regionale afspraken en samenwerking. Hiertoe maken wij met de vier regio's plannings- en programmeringsafspraken. Voor 2022 agenderen wij nadrukkelijk ook regionale afspraken over detailhandel.

- **Verduurzamen van werklocaties**

13 bedrijventerreinen, waar maatregelen worden genomen betreffende de energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie (grote "oogst")

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van de uitvoeringsagenda Werklocaties 2020-2024 wordt uitvoering gegeven aan realisatie van de doelstellingen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Actualiseren van informatie over werklocaties en detailhandel

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De informatie wordt in Q3 geactualiseerd (inclusief nieuwe prognoses).

Actualisering van regionale afspraken over planning, programmering en realisatie

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor wat betreft de regio's Noordoost Brabant en Zuidoost Brabant zijn we de afspraken aan het herijken en actualiseren. In de regio's Midden en West volstaan de bestaande afspraken. Daarnaast verwachten we tijdens de ontwikkeldagen eind 2022 besluitvorming ten aanzien van de locaties waar wel/geen XXL-logistiek zal kunnen vestigen

Verder zetten we in op het verder uitwerken en verankeren van selectief beleid ten aanzien van (XXL) logistiek. Het brownfieldsbeleid wordt opgenomen in het beleidskader leefomgeving. Begin 2023 wordt een voorstel aan uw staten voorgelegd over de vaststelling van voorbeschermingsregels, het voorbereidingsbesluit en een wijziging van de Omgevingsverordening met instructieregels voor het omgevingsplan.

Verduurzamen van werklocaties en versterken van campussen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor de zomer is de subsidieregeling Grote Oogst vastgesteld waarbij € 3,25 beschikbaar wordt gesteld voor de versnelling van de verduurzaming van 13 bedrijventerreinen (zie statenmededeling).

Verder geven we uitvoering aan de versnellingsmogelijkheden bij campusontwikkelingen (o.a. op Brainport Industrie Campus, SPARK Campus, High Tech Automotive Campus, Pivot Park) maar gaan ook op basis van maatschappelijke relevantie onderzoeken in welke fase de campussen zich bevinden en/of in welke mate onze betrokkenheid nog noodzakelijk is.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Veel van de prestaties worden geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee geeft dat ook onzekerheden ten aanzien van de (timing van) uitnutting van budgetten. Voorbeelden hiervan zijn de uitnutting van de regeling Flexpool Wonen (afhankelijk van aanvragen), de uitgaven voor Werklocaties en de (volledige) besteding van de middelen t.b.v. Oekraïne.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

2. Ruimte en wonen	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	39.089	-13.919	25.169
Baten	2.961	-790	2.171
Saldo baten en lasten	36.128 N	13.129 V	22.999 N

Programma 3 Water en bodem

Algemene voortgang van het programma

De uitvoering van de water- en bodemopgaven wordt voortvarend ter hand genomen na vaststelling van het RWP in december 2021.

Op de beleidsopgave Voldoende Water (tegengaan van verdroging, waterbeschikbaarheid) is een start gemaakt met uitvoering van het Bestuursconvenant Grondwater (gesloten december 2021). Daarnaast is de onafhankelijke Adviescommissie Droogte voornemens om in september 2022 haar advies te publiceren. Uw Staten hebben op 24 juni besloten tot verhoging van de grondwaterheffing, zodat er meer middelen beschikbaar komen om maatregelen tegen verdroging te treffen.

De beleidsopgave Schoon Water heeft het project 'Schoon Water voor Brabant' gecontinueerd om de komende jaren met partners verder te werken aan reductie van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Veel aandacht is daarnaast gegeven aan het terugdringen van medicijnresten in het water: op 6 juli 2022 is het eerste Symposium Medicijnresten in Brabant georganiseerd om medicijnresten uit afvalwater te halen. Wat de samenwerking over landsgrenzen heen betreft, heeft de provincie in het voorjaar van 2022 een Grenswaterrendez-vous georganiseerd om samen met onze partners in het buitenland de waterkwaliteit te verbeteren.

Vanuit een tweetal programma's wordt aan een vitale bodem gewerkt. In het programma Landbouw en Voedsel ligt de focus op precisielandbouw, biodiversiteitsmonitoren melkveehouderij en akkerbouw, Bodembemesting (Brabantbemest beter) en teeltontwikkeling (Agroproeftuin de Peel). In het programma bodem en water staat Bodem Up 2.0 centraal. En wordt gewerkt aan kennisnetwerk en onderwijs. Betreffende de beleidsopgave van een Vitale Bodem in Brabant is het startschot gegeven voor de uitvoering van het project BodemUp 2.0. Rondom Vitale Bodem werkt de provincie samen met partners aan het opzetten van een KennisNetwerk Bodem. Daarnaast werken we met het beroepsonderwijs (MBO, HBO) samen aan onderwijsvernieuwingen.

De huidige hoogwaterveiligheidsprojecten van de primaire keringen langs Rijn en Maas geven invulling aan de provinciale beleidsopgave Veilig Water en kennen aansprekende resultaten en onderzoeken, zoals de rivierverruimingsmaatregelen Meanderende Maas en Ruimte voor de Maas bij Oeffelt en Integraal Riviermanagement-pilot projecten (onderzoeken) zoals Hoogwaterveiligheid 's-Hertogenbosch Crevècoeur.

Ten behoeve van het realiseren van de beleidsopgave Klimaatadaptatie speelt de provincie een voortrekkersrol in de samenwerking met gemeenten en waterschappen. De provincie heeft afgelopen jaar veel geïnvesteerd in het klimaatadaptatie-portaal (www.klimaatadaptatiebrabant.nl), waarin het professionals, burgers, ondernemers en overheden informeert en kennis, hulpmiddelen en voorbeelden voor deze doelgroepen gebundeld heeft.

Vanuit de provincie Noord-Brabant is besloten om meer samenhang tussen de samenwerkingsverbanden Zuidwestelijke Delta (ZWD), Waterpoort (WP) en Geopark Schelde Delta (GPSD) aan te brengen, omdat de gebiedsgrenzen en opgaven complementair zijn aan elkaar. In het kader van gebiedsgericht werken zijn in 2022 het volgende project uitgevoerd: Voorverkenning gebiedsproces Volkerak-Zoommeer, Water tussen Wal en Schelde, Opstellen Bidbook ten behoeve van het verwerven van de UNESCO Global Delta status voor het Geopark Schelde Delta, heropening Roode Vaart en Inlaat Roode Vaart. Daarnaast is voor Waterpoort een focustraject afgerond wat heeft geleid tot een verbeterde en gedragen prioritering van projecten en opgaven.

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid.

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant vereist een watertransitie in het stedelijk en landelijk gebied. Waar Brabant nog volledig is ingericht op het zo snel mogelijk afvoeren van water, moeten we de omslag maken naar het vasthouden en koesteren van water. We staan nog aan het begin van deze transitie.

De komende jaren zullen de ontwikkelingen in het kader van de stikstofaankpak, de mate van nationale regie en nationale ruimtelijke keuzes (Kamerbrief 17 mei 2022), het Rijksprogramma 'Water en Bodem sturend' en de regionale uitwerking daarvan sterk bepalend zijn voor de voortgang op een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant. Onduidelijk is nog hoe de door het Rijk aangekondigde beleidsuitwerkingen de voortgang gaan beïnvloeden daarom is deze indicator op 'oranje' gezet.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Omschrijving (toelichting)

De actualisatie van het Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie Zuid-Nederland is in voorbereiding. In oktober vindt een werkconferentie klimaatadaptatie plaats voor onze partners.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	1	1
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	10%	30%	50%	70%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal mede gefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	5	10	15	20

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2021 is de Bijdrageregeling Klimaatadaptatieprojecten vastgesteld. De werkregio's hebben echter meer tijd nodig voor het indienen van goede projectaanvragen. De bijdrageregeling is daarom verlengd tot eind 2022.

Wat willen we bereiken?

Veilig Water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem.

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier;
- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit;
- De regionale keringen zijn veilig (100% voldoet aan de norm).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
<i>Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen</i>				
Brabantse Delta	15,9	21,4	(*)	
Aa en Maas			(*)	
De Dommel				

(*) nader te bepalen: betreft een doorlopende 12-jaarlijkse toetsing, daarna te actualiseren voor 2024 e.v.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
-----------	------	------	------	------

Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)				
* Meanderende Maas	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2028
* Oeffelt	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2027
* IRM pilot Hoogwater 's-Hertogenbosch / Crêvecoeur	Onderzoek	Vervolgafspraken		
* Verlengde brug Veerweg Alphen		Realisatie		
Voortgang ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken:				
• Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Cuijk-Ravenstein	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie t/m 2028
• Lith-Bokhoven		Verkenning		
• Geertruidenberg-Amer-Donge-Wilhelminakanaal	HWBP trajectaanpak	Vervolgafspraken		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast te voorkomen

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurplekels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bovenstaande indicatoren vergen een lange termijn aanpak en medewerking van veel partijen. We moeten meer inzet plegen om bovenstaande indicatoren tijdig te halen. Daarom hebben we in 2021 nadere

afspraken gemaakt met onze waterpartners in het Grondwaterconvenant 2022-2027 en de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs). Er wordt in afstemming met de Waterschappen en overige uitvoerende partners gewerkt aan een adaptieve programmering en er zijn afspraken gemaakt over het verstevigen van de capaciteit om de inzet op de uitvoering te verstevigen. De koppeling met de Gebiedsgerichte Aanpak gaat onverminderd voort. Regelmatig is er afstemming met de waterschappen om de voortgang van de uitvoering te bespreken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Grondwaterontrekkingen

Omschrijving (toelichting)

Vanuit het grondwaterconvenant lopen diverse acties met de samenwerkende waterpartners om de onttrekkingen te beperken onder andere door Waterbesparing en terugdringen laagwaardig gebruik van drinkwater en bij industrie.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in miljoen kubieke meter	285 (*)	(*)	(*)	(*)

(*) afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen zijn getroffen (cumulatief)	500	1.500	3.500	6.500
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen zijn getroffen, inclusief bodemverbeteringsmaatregelen (cumulatief)	1.000	3.000	7.000	13.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Schoon Water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water; het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden.

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

· **Basis op orde:** alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027.

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

· **Verminderde inbreng stoffen:**

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

· **Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:**

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We staan aan het begin van de nieuwe planperiode en de waterkwaliteit voldoet niet overal aan de wettelijke eisen, mede doordat het in uitvoering krijgen van oppervlaktewaterprojecten meer tijd vergt dan voorzien, en het effect van maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden door de complexiteit van het bodem- en watersysteem pas met enkele jaren vertraging zichtbaar is.

Als gezondheidsindicator in het kader van 'drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander' hanteren we de indicator Schoon Water "Aantal van de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025": schoon drinkwater vormt een essentiële basis voor een gezond leven.

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon grondwater

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan 7e NAP in de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden (*)	60%	65%	70%	80%
Aantal van de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025	6	6	6	8
Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2022-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig)	80%	80%	80%	80%

(*) Indicator mogelijk aan te passen n.a.v. plan van aanpak 7^e NAP medio 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)**Schoon oppervlaktewater****Omschrijving (toelichting)**

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal kilometers (cumulatief) herstellende beken en kreken en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	100	200	300	400
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW doelstelling 232 stuks in 2027)	50	75	125	150

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Wat willen we bereiken?**

Vitale Bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit.

Omschrijving (toelichting)**Indicator:**

- In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurparels, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald;
- De sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;

Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik;

- Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:
 - het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

De noodzaak van een vitale bodem is toegenomen door klimaatverandering, die via verdroging en wateroverlast doorwerkt in agrarische opbrengsten, en aanscherpende beleidsregels (vanwege onder meer de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn). Binnen de projecten BodemUp 1.0, Leven(de) Bodem, Grondig boeren met mais en Fabulous Farmers werken agrariërs aan verbetering van de bodemvitaliteit. Per bedrijf

kan de bodemeigenschap die verbetering behoeft, verschillend zijn. Herstel van de vitaliteit van de bodem vergt meerjarige inzet en effecten zijn pas na enkele jaren merkbaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Omschrijving (toelichting)

Een belangrijk instrument om onze doelen voor een vitalere agrarische bodem te realiseren is BodemUP 2.0. Dit project helpt boeren bij het nemen van maatregelen voor een duurzamer bodem- en waterbeheer.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp en/of Natuur-inclusieve landbouw / biologische landbouw	1.500	3.000	6.000	12.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	500

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Voor maximaal doelbereik van de Kaderrichtlijn Water (KRW) is een toereikend instrumentarium van cruciaal belang evenals voldoende uitvoeringskracht bij onder andere de waterschappen om via de op te stellen bijdrageregeling en subsidieregeling MOK's en DHZ, projecten te realiseren. Door de afhankelijkheid van deze factoren is het uitgavenniveau 2022 op voorhand nog moeilijk te ramen;
- Het is nog onduidelijk hoe de financiering voor de stijgende uitvoeringslasten door veranderend rijksbeleid voor het NPLG en Addendum 7e NAP vanuit rijksbijdragen vorm krijgt;
- Uitvoeringskracht bij partners in stedelijk gebied (gemeenten) is toenemend aandachtspunt om projecten te realiseren via bijvoorbeeld de Bijdrageregeling Klimaatadaptatieprojecten;
- Op korte termijn leiden de landelijke hogere inflatiecijfers nog niet tot budgetbijstellingen in provinciale projecten van dit begrotingsprogramma. Voor de langere termijn is dit beeld nog niet helder.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

3. Water en Bodem	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	36.295	-1.557	34.737
Baten	7.620	444	8.065
Saldo baten en lasten	28.674 N	2.002 V	26.673 N

Programma 4 Natuur en milieu

Algemene voortgang van het programma

Het programma ligt beperkt op koers. In de afgelopen tijd is voortvarend doorgewerkt aan de planvorming, grondverwerving en realisatie van het Natuurnetwerk Brabant en het herstel van N2000-gebieden.

De uitvoering van het natuurbeleid gebeurt steeds meer in samenhang met andere opgaven: de gebiedsgerichte aanpak van natuur, water en landbouw. In februari 2022 bent u middels een statenmededeling geïnformeerd over de voortgang van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof. In de actualiteiten Stikstof die elk kwartaal uit komt worden de belangrijkste ontwikkelingen gemeld. In de tweede helft van dit jaar wordt specifiek over de voortgang van de gebiedsgerichte aanpak gerapporteerd, ook in relatie tot de landelijke ontwikkelingen (waarschijnlijk door middel van een themasessie). In circa 150 gebieden in Noord-Brabant wordt gewerkt aan de uitvoering van de groene en blauwe opgaven. In en rondom 17 van deze gebieden komen veel opgaven nauw samen. Het gaat hier om 14 stikstofgevoelige Natura2000-gebieden en om 3 gebieden met een grote klimaatopgave.

Er wordt gewerkt aan een nieuw Beleidskader Natuur dat in oktober 2022 aan de Staten wordt voorgelegd. Begin 2022 is in PS gesproken over de Startnotitie met de opzet van het nieuwe Beleidskader Natuur. In mei 2022 is PS geïnformeerd over het Ontwerp Beleidskader Natuur 2023-2030 bij de terinzagelegging van het ontwerp Beleidskader Natuur en de bijbehorende planMER.

Zoals aangegeven in het programmeringsdocument Natuur dat GS eind juli aan de Staten heeft aangeboden is in deze tweede bestuursrapportage de bezuinigingstaakstelling voor programma Natuur verwerkt.

Het Ontwerp-Beleidskader Milieu en bijbehorende planMER liggen van 4 juli t/m 15 augustus 2022 ter inzage voor inspraak. In het vierde kwartaal wordt het ontwerp beleidskader Milieu ter besluitvorming aangeboden aan PS. De uitvoering van eerste 5 projecten uit de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord (SLA) ligt op koers. Deze projecten gaan over emissieverlaging op bedrijventerreinen en binnen het onderhoudscontract voor provinciale wegen, een pilot voor combiluchtwassers, aanleg van walstroom in de haven van Moerdijk en een bijdrage voor twee roulerende meetpunten. Vanaf juli 2022 staan ze in de Graspeel (gemeente Maashorst) en in Baarle Nassau. We zijn bezig met de aanvragen van 3 nieuwe SLA projecten die in aanmerking komen voor een rijksbijdrage in 2022.

Het RIVM heeft aangegeven dat zij in juli 2022 starten met metingen op het ankermeetpunt luchtkwaliteit in Nistelrode voor de periode 2022-2026. Er is overeenstemming met de gemeente en de eigenaar, en de meetapparatuur is beschikbaar. Daarnaast zijn de aanschrijvingen voor pre(geluid)sanering bij een aantal provinciale wegen in voorbereiding, vooruitlopend op de omgevingswet.

De uitvoering van de VTH-taken bevindt zich momenteel in een zeer dynamisch speelveld. Vooral ontwikkelingen rondom de Wet Natuurbescherming (gebiedsbescherming en soortenbescherming) hebben grote invloed op de uitvoering. Voor gebiedsbescherming ligt de uitdaging in het gaande houden van de vergunningverlening, terwijl hierin een hoge mate afhankelijkheid is van externe factoren waaronder het Rijk. De beperkte beschikbaarheid van Aerius, diverse rechterlijke uitspraken, het ontbreken van kaders en overgangsrecht, en een toename aan handhavingsverzoeken leggen een voortdurende druk op de uitvoering. Dit heeft zich geuit in een brandbrief waarin de omgevingsdiensten aangeven dat ze zich grote zorgen te maken over de VTH-uitvoering. Bij Wnb soortenbescherming zien we dat het aantal aanvragen toeneemt, maar de kwaliteit van de aanvragen afneemt. De werkvoorraad neemt daarmee toe. Wij zoeken voortdurend de dialoog tussen beleid en uitvoering, om zo te kijken nieuwe ontwikkelingen tijdig te signalen

en samen met de diensten de voorbereiding voor de uitvoering reeds op te pakken. Daarnaast bereiden de omgevingsdiensten zich volop voor op de Omgevingswet.

Wat willen we bereiken?

Realisatie van een robuust en samenhangend natuurnetwerk

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2027 is het robuuste en samenhangende natuurnetwerk gerealiseerd

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er wordt maximaal ingezet op het tijdig realiseren van het natuurnetwerk. Omdat het tempo van realisatie te laag is om in 2027 het natuurnetwerk volledig te realiseren, zijn diverse versnellingsacties ingezet. Zo hebben we in 2020 programmeringsafspraken met drie waterschappen en drie terrein beherende organisaties (TBO's) en in 2022 met Stichting ARK in samenwerkingsovereenkomsten vastgelegd. Met de TBO's is afgesproken dat zij 3.000 ha verwerven en in eindbeheer nemen. De samenwerkingsovereenkomsten met de waterschappen zijn aangevuld met afspraken in het kader van de Maatwerkovereenkomsten in het kader van de realisatie van het regionaal waterprogramma. We hebben voortgangsgesprekken gevoerd met de 6 bovengenoemde partners en met 15 overige trekkers van natuurprojecten. Uit de opgehaalde informatie blijkt dat in alle gebieden gesprekken worden gevoerd met grondeigenaren maar tot een echt hoger realisatietempo heeft dit nog niet geleid. Als oorzaak hiervan geven de partners de boodschap af dat grondverwerving op vrijwillige basis niet overal tot de gewenste resultaten leidt en tevens dat de grondprijzen stijgen/onder druk staan. Onduidelijkheden in de landelijke stikstof aanpak leiden er ook regelmatig toe dat grondeigenaren even een pas op de plaats maken. In september krijgen de programmeringsafspraken en de voortgangsgesprekken een vervolg in het kader van Gebiedsgerichte Aanpak.

Wat gaan we daarvoor doen?

Beheer van het Natuurnetwerk Brabant

Omschrijving (toelichting)

Indicator	Opgave t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	90.200	83.000	84.000	85.500	90.200

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Realisatie ecologische verbindingzones

Omschrijving (toelichting)

Indicator	Opgave 2012 t/m 2035	2022	2023	2024	2025
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	185	259	333	408

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Een essentieel onderdeel van een robuust en samenhangend natuurnetwerk zijn de ecologische verbindingzones (EVZ). Deze groene verbindingen tussen natuurgebieden zorgen ervoor dat dieren en planten niet geïsoleerd raken en er een aaneengesloten natuurgebied ontstaat. Door de bezuiniging op het programma Natuur hebben we vanaf 2024 voor een deel van de EVZ-opgave (175 van de 1325 ha) voorsnog geen provinciale budgettaire dekking meer. Daarnaast wordt de realisatie van de EVZ getemporeerd tot en met 2035. Op basis van het programmeringsdocument Natuur zijn de consequenties van de bezuiniging verwerkt in de begroting. Indien het besluit van PS bij het bespreken van het nieuwe beleidskader Natuur afwijkt van het voorstel in het programmeringsdocument, passen wij dit aan in de meerjarenbegroting bij de Slotwijziging 2022.

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving / functieverandering**Omschrijving (toelichting)**

Indicator	Opgave 2012 t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.600	5.700	6.700	7.700	9.600

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

De meerjarenplanning van de realisatie is iets aangepast omdat de geplande cumulatieve realisatie van 6.000 ha in 2022 nog niet gehaald wordt. Een substantieel aantal hectares is inmiddels onderhanden, dat wil zeggen gesubsidieerd maar nog niet gerealiseerd.

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting**Omschrijving (toelichting)**

Indicator	Opgave 2012 t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	15.200	7.500	9.000	10.500	15.200

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Wat willen we bereiken?

Herstel van de biodiversiteit

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- In 2030 is de afname van de biodiversiteit naar een positieve trend omgebogen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Feitelijk zijn alle activiteiten binnen het programma natuur direct (realisatie en beheer robuust natuurnetwerk) en indirect (versterken kwaliteit Brabantse landschap en verbinding natuur in de samenleving) gericht op het herstel van de biodiversiteit. In aanvulling daarop worden extra gerichte maatregelen genomen middels agrarisch natuurbeheer, door het realiseren van de bossenstrategie en het leefgebiedenbeleid voor kwetsbare soorten en door het nemen van herstelmaatregelen in en in de omgeving van de N2000-gebieden. Het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt geactualiseerd naar aanleiding van het Nationaal Strategisch Programma voor het Nieuwe GLB, er wordt uitvoering gegeven aan het actieplan Brabantse Bomen. Ook zijn de subsidieregelingen voor Natura-2000 en het leefgebiedenbeleid opengesteld. Tenslotte zijn subsidieregelingen opengesteld voor de aanvullende herstelmaatregelen uit het Landelijk Programma Natuur en voor de compensatie van de bossen die in het verleden voor N2000-doelen zijn gekapt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Omschrijving (toelichting)

In 2023 gaat het nieuwe EU-GLB van start waar het ANLb onderdeel van vormt. De inzet is dat de omvang minimaal gelijk is aan de voorgaande periode.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Beheerde ha via de Subdiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel agrarisch natuurbeheer	4.252 – 4.889	4.252 - 4.889	4.252- 4.889	4.252- 4.889

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Uitvoeren inrichtingsmaatregelen in leefgebieden

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Gerealiseerde ha (cumulatief)	3.000	4.000	p.m.	p.m.

p.m.: afhankelijk van de invulling van het leefgebiedenbeleid in het nieuwe beleidskader Natuur

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bosuitbreiding en bosomvorming

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	1.000	1.500	2.500	3.500

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De uitvoering van de bossenstrategie heeft vertraging opgelopen waardoor de ambitie van 1.000 ha/jaar extra bos nu nog niet wordt gehaald. De meerjarenplanning is hierop aangepast. Het actieplan Brabantse Bomen waarin nieuwe impulsen aan de uitvoering worden gegeven is vastgesteld en aan de Staten gestuurd.

Afhankelijk van het beschikbaar komen van middelen vanuit het rijk, Europa en bij andere overheden en maatschappelijke organisaties die zich aan het klimaatakkoord hebben verbonden kunnen meer hectares bos worden gerealiseerd.

Uitvoeren herstelmaatregelen in N2000-gebieden

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal uitgevoerde maatregelen (cumulatief)	400	*	*	*

* afhankelijk van de invulling van de 2e fase N2000-herstelmaatregelen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Uitvoeren herstelmaatregelen landelijk Uitvoeringsprogramma Natuur

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal uitgevoerde maatregelen (cumulatief)	5	26	56	83

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Versterking van de kwaliteit van het Brabantse landschap

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- In 2030 zijn de waardevolle cultuurhistorische landschappen in Brabant behouden en waar mogelijk versterkt

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met de Stimuleringsregeling Landschap en de subsidieregeling voor de aanleg van landschapselementen en het herstel van cultuurhistorische landschapselementen wordt ingezet op de realisatie van nieuwe landschapselementen en behoud van huidige waarden. Deze inzet kan niet verhinderen dat de kwaliteit, door de diverse ruimtelijke opgaven, onder druk staat. Onder de paraplu van de Omgevingsvisie wordt daarom gewerkt aan een meer landschap inclusieve benadering in de verschillende beleidskaders en de omgevingsverordening. Ook in het nieuwe Beleidskader Natuur zal dat zijn invulling krijgen om aan de ambities voor 2050 bij te dragen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Maatregelen die de karakteristieke Brabantse landschappen versterken

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Gerealiseerde ha via de stimuleringsregeling Landschap en de subsidieregeling voor de aanleg van landschapselementen en het herstel van cultuurhistorische landschapselementen	15 ha	15 ha	15 ha	15 ha
Beheerde ha via de stimuleringsregeling Landschap	450 ha	450 ha	450 ha	450 ha

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Verankering van de natuur in de samenleving

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2022 investeren meer Brabantse burgers en ondernemers in hun groene leefomgeving

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

In 2022 zetten we onverminderd in op vergroening van de leefomgeving. Daarvoor ondersteunen we projecten van relevante netwerken (IVN, buurnatuur- en waterfonds, etc.) met grote maatschappelijke impact.

Wat gaan we daarvoor doen?**Maatregelen die de verankering van de natuur in de samenleving versterken****Omschrijving (toelichting)**

Indicator	2022	2023	2024	2025
<i>Ondernemers en burgers die investeren in hun groene leefomgeving</i>				
Aantal uitgevoerde maatregelen/initiatieven	35	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: afhankelijk van de invulling van het natuur- en landschapsbeleid in het nieuwe beleidskader Natuur

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Wat willen we bereiken?**

Milieu. Continue verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van de geluid-, geur- en lichthinder

Omschrijving (toelichting)**Indicator:**

- In 2030 is de luchtkwaliteit verbeterd en de geluidsoverlast verminderd

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

We werken eraan dat luchtkwaliteit, geluid-, en geur- en lichthinder geen overlast veroorzaken bij mens en dier. Een ongezond buitenmilieu veroorzaakt 3,5% van alle ziektelast in Nederland. De wettelijke milieunormen zorgen voor een bepaalde basiskwaliteit. We voldoen hier minimaal aan. Daarnaast is onze ambitie om de ernst en cumulatie van milieubelasting terug te dringen. Hiermee dragen we bij aan de ambities van de provincie om gezondheid, kwaliteit van leven en welzijn te beschermen en te bevorderen.

Wat gaan we daarvoor doen?**Beperken van geluidsoverlast voor Brabanders****Omschrijving (toelichting)**

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal resterende woningen dat in aanmerking komt voor sanering	5.200	4.800	4.400	4.000

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Gezondheidswinst door schonere lucht****Omschrijving (toelichting)**

Met het Schone Lucht Akkoord hebben we afgesproken dat we een passende bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling van 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen in 2030 ten opzichte van 2016. Indicator: Uitvoering SLA maatregelen ligt op koers (o.b.v. SLA uitvoeringsagenda Noord-Brabant).

Jaarlijks wordt de uitvoeringsagenda geactualiseerd en tweejaarlijks beoordeelt het RIVM of Noord-Brabant nog op koers ligt t.b.v. het landelijk doelbereik in 2030 (RIVM rapport)

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Stevige monitoring kwaliteit van de leefomgeving****Omschrijving (toelichting)**

Indicator	2022	2023	2024	2025
Rapportage over resultaten	1	1	1	1

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Wat willen we bereiken?**

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Omschrijving (toelichting)**Indicator:**

- De uitvoering VTH voldoet aan de beleidskaders uit de opgaven Natuur, Water en Milieu

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)**Wat gaan we daarvoor doen?**

De vergunningverlening, toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Omschrijving (toelichting)

Prestaties/maatregelen	Indicator	2022	2023	2024	2025
De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit	Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
	Aantal van rechtswege verleende vergunningen a.g.v. late of geen reactie bestuursorgaan (lex silencio positivo)	0	0	0	0
	Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%	90%	90%
Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen	Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
	Mate van spontane naleving (na eerste controles)	60%	60%	60%	60%

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Uit de eerste termijnrapportages van de omgevingsdiensten blijkt dat de voornaamste afwijkingen zitten in de kosten en de termijnafhandeling van de vergunningsaanvragen rondom de wet Natuurbescherming. Met name bij het onderdeel gebiedsbescherming zien we dat de termijnen niet gehaald worden als gevolg van updates in Aeries (waardoor dit soms stil ligt) en het vaker vragen van aanvullende informatie, bijvoorbeeld door gewijzigde jurisprudentie, waardoor behandeling meer tijd kost dan geraamd. Wel is het aantal nieuwe aanvragen laag deze eerste maanden waardoor de achterstanden iets ingelopen zijn. Ook bij het onderdeel Soortenbescherming worden de streefwaarden ten aanzien van het bereiken van termijnen niet gehaald, onder andere als gevolg van onvolledige aanvragen. Met de betreffende omgevingsdienst zijn we in gesprek hoe dit verbeterd kan worden.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- In de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) zijn de richtinggevende doelen voor de reductie van de stikstofemissies aangegeven alsmede structurerende keuzes die van belang zijn voor de richtinggevende doelen voor natuur, water/bodem en klimaat die in oktober bekend zullen worden gemaakt. Het Rijk legt in het NPLG de structurerende, richtinggevende keuzes en (regionale) doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat vast, ten behoeve van het onontkoombaar maken dat de landelijke doelen gehaald worden. Dit vormt de basis voor de uitwerking van integrale gebiedsprogramma's onder regie van de provincies. De provincie Noord-Brabant kijkt nu hoe de richtinggevende doelen zoals nu en in oktober gesteld door de minister van Natuur & Stikstof passen bij de bestaande lijn. Bovendien zetten we het gesprek voort met betrokken partijen in de gebieden bij de te maken keuzes in de gebiedsgerichte aanpak. In juli 2023 zal het resultaat hiervan worden opgenomen in het Gebiedsplan dat aan de minister van Natuur en Stikstof zal worden aangeboden.
- Het is onzeker wanneer de subsidie aanvragen in het kader van het Landelijk Programma Natuur vanuit de TBO's, grondeigenaren en beheerders precies binnen komen en of ze nog dit jaar beschikt kunnen worden. Ook wordt goed bekeken of de aangevraagde maatregelen uitgevoerd kunnen worden vóór 2025 wat een vereiste is voor deze eerste tranche van deze middelen vanuit het Rijk.
- Voor de vergunningverlening Wet Natuurbescherming op het onderdeel gebiedsbescherming zijn, naar aanleiding van de stikstofproblematiek, in de afgelopen tijd aanpassingen doorgevoerd in de kaders. Hierdoor moesten alle aanvragen opnieuw beoordeeld worden. Daarnaast ontbreken stabiele kaders door rechterlijke uitspraken. De kosten van de uitvoering zijn daardoor hoog, terwijl de legesinkomsten fors achterblijven.
- Bij de invoering van de Omgevingswet per 1-1-2023 verwachten we een toename van vergunningen in het laatste deel van 2022, omdat vanaf 2023 een legestartief aan de orde is voor milieubelastende activiteiten. Er is ook een risico op mogelijk uitstel vanwege definitieve besluitvorming in de eerste kamer in oktober.
- Milieu: Beperken geluidsoverlast. De aanschrijvingen voor sanering van woningen was aanvankelijk gekoppeld aan groot onderhoud van provinciale wegen. De realisatieplanning was daarmee afhankelijk van de onderhoudsplanning rondom provinciale wegen. Bij de laatste aanpassing van de subsidieregeling is deze koppeling losgelaten om zodoende voortgang op de projecten te houden.
- De omvang van de pre-saneringsopgave is mede afhankelijk van de keuze van gemeenten om de bevoegdheid voor geluidssaneringen voor woningen langs provinciale wegen al vooruitlopend op de omgevingswet over te dragen naar de provincie. Daarnaast kunnen tot 1-1-2023 (ingangsdatum omgevingswet) nog (onvoorziene) aanpassingen in wet en rijksregelgeving plaatsvinden die hun doorwerking hebben naar provinciaal beleid/subsidieregeling.
- Het VTH-programma heeft de afgelopen periode geïnvesteerd in het versterken van de verbinding tussen beleid en VTH-uitvoering, inclusief het betrekken van de omgevingsdiensten. Gezien de diverse beleidskaders, uitvoeringsagenda, de transitie van de landbouw en stikstofopgaves legt dit vroegtijdig aanhaken extra beslag op de capaciteit van programma VTH, maar zorgen we zo wel voor een tijdig inschatting van de effectieve en efficiënte inzet van het VTH-instrumentarium, de uitvoerbaarheid en de impact op de opdracht aan de omgevingsdiensten.
- In de dossiers rondom Stikstof en de Omgevingswet worden de incidentele tegenvallers opgevangen binnen de Egalisatiereserve VTH. De egalisatiereserve komt daardoor onder druk komt te staan.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

4. Natuur en milieu	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	202.196	1.190	203.386
Baten	46.537	1.752	48.289
Saldo baten en lasten	155.659 N	562 V	155.097 N

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

Algemene voortgang van het programma

De uitvoering van het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling ligt op koers. De kwaliteit van leven in Brabant is gebaat bij een goed draaiende innovatieve economie. Met het beleidskader Economie 2030 zetten we in op een toekomstbestendige economie: een economie die wendbaar is en duurzaam is vormgegeven. We zetten in op een 'brede welvaart'.

Vanuit innovatie zetten we stevig in op de uitvoering van de uitvoeringsagenda Toekomstbestendige Clusters en Triple Helix samenwerking. Dit heeft geresulteerd in de opstart van een zestal innovatiecoalities en een viertal innovatiecoalities die zich momenteel nog in de ontwikkelingsfase bevinden. Vanuit de uitvoeringsagenda circulaire economie ligt de focus dit jaar op het mobiliseren van een brede uitvoeringscapaciteit en realiseren van circulaire product ketens. Ook wordt er stevig ingezet in het bundelen van krachten door bijvoorbeeld in IPO-verband samen te werken met andere provincies en met het rijk in het programma Circulaire economie en bijbehorende transitieagenda's. De openstaande acties uit de uitvoeringsagenda Data-economie zijn en worden dit jaar voor een groot deel gestart in samenwerking met onze partners. Zo zijn er bijvoorbeeld in alle regio's datacoaches actief om het MKB te ondersteunen bij dataficering en is er vanuit Braventure een programma gestart voor startende databedrijven. Middels de uitvoeringsagenda, versterking campussen, stedelijke innovatiedistricten, fieldlabs en hybride leeromgevingen zetten we maximaal in op het uitdagen van kennisinstellingen als voorbeeld JADS, bedrijfsleven, stuwend midden- en kleinbedrijf en overheden om met oplossingen te komen voor (maatschappelijke) uitdagingen in zogenaamde innovatiecoalities. Daarbij trachten we aan te sluiten bij de kennispositie en industriële basis van clusters die al aanwezig zijn in Brabant. Dit biedt geweldige kansen voor de provincie om ons te positioneren voor de groeimarkt van morgen.

Ondertussen begeven we ons in een turbulente wereld met maatschappelijke en economische uitdagingen. Zowel op regionaal, nationaal als internationaal niveau. De huidige geopolitieke en economische ontwikkelingen vormen op zijn zachtst gezegd een interessante situatie. Op internationaal niveau hebben we te maken met de oorlog in Oekraïne en daaruit volgende tekorten, de coronaconjunctuur, rentestijgingen en inflatie. Op nationaal niveau vertaalt dit zich door, aangevuld met de stikstofproblematiek en tekorten op de woningmarkt, arbeidsmarkt en grondstoffen en materialen. De huidige sociaal-maatschappelijke en economische context is dus allesbehalve rustig te noemen. De arbeidsmarkt is op dit moment erg krap. Binnen alle beroepsgroepen bestaan grote personeelstekorten. Voor de provincie betekent dit dat er op korte termijn wordt gekeken naar de mogelijkheden van om- en bijscholing (met het platform Brabant Leert zijn momenteel al 6.000 Brabanders geholpen met bij- en omscholing) en is een subsidieregeling 'Arbeidsmarktfarct' in de maak. Ook de arbeidsmarktregio's zelf onderzoeken mogelijkheden om dit probleem voor de korte- en lange termijn aan te pakken. Met het aantrekken van (inter)nationaal talent en het behouden van talent voor de Brabantse arbeidsmarkt streven we naar een meer evenwichtige arbeidsmarkt op de lange termijn. Zo willen we het talent met traineeships 'verleiden' voor de Brabantse arbeidsmarkt.

Concreet betekent dit voor de Brabantse economie dat de essentiële en randvoorwaardelijke innovatieve groeikansen en schaa sprong op meerdere fronten worden belemmerd, wat zich uiteindelijk weer vertaalt naar een druk op de algehele leefbaarheid. De impact van deze context en onzekerheden is direct merkbaar bij onze partners. Zo is het in de afgelopen twee jaar beduidend moeilijker geworden om te investeren. Desalniettemin hebben we veel voor elkaar gekregen, met extra middelen van het Rijk (o.a. Nationaal Groeifonds) en de EU (o.a. REACT EU) zijn er alsnog veel projecten als geslaagd te betitelen. Het is wel zaak om juist nu een extra tand bij te zetten. Ondanks alle turbulentie is het een periode van nieuwe kansen; de coronacrisis lijkt grotendeels achter de rug en de wereld gaat langzaam weer wat meer open, is er een nieuwe Europese programmaperiode en de eerste Nationale Groeifonds voorstellen

zijn geland. Bij deze Burap worden vanuit de betreffende beleidsprogramma's de provinciale cofinancieringsmiddelen met betrekking tot 2022-2023 gestort in een nieuw te vormen reserve Europese programma's 2022-2027.

Er zijn veel projecten opgestart (gecommitteerd door GS) en voorzien van programmering. We hebben hierdoor een beter zicht op de planning van de besteding van middelen. We zien dat in 2022 niet alle beschikbare middelen in de begroting ook tot concrete besteding leidt, maar doorschuift naar 2023 of verder. Bijvoorbeeld voor diverse innovatiecoalities zijn door GS reeds middelen toegezegd/gereserveerd, maar deze besluiten leiden (nog) niet tot lastneming in 2022, omdat daartoe met ontvangers andere afspraken zijn gemaakt. Lastneming vindt pas plaats op het moment dat de subsidiebeschikking uitgaat of contractering plaatsheeft.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van missie-gedreven innovatie door sterke ecosystemen en clusters van bedrijven.

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Brabantse positie op de (RIS) en (RCI) ranglijsten**
 RIS is de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie, een gerenommeerde lijst van de meest innovatieve regio's in Europa (250 regio's in totaal). Onze ambitie is in 2030 minimaal bij de beste 15 regio's te horen. De huidige innovatiepositie (plek 36 in 2021) betekent dat we een uitdaging hebben.
 RCI is de Regional Competitiveness Index, eveneens van de Europese Commissie. Deze index meet het concurrentievermogen van alle Europese regio's, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur en opleidingen. Brabant scoort hoog op opleidingsniveau en technologisch niveau. Huidige positie: 20 (2019)
- Jaarlijks procentuele toename van het bruto regionaal product (BRP).**
 Het BRP groeit in 2021 (t.o.v. 2020). In de begroting brengen we in beeld welke resultaten we leveren voor de structurele deel van de begroting. Voor meer inzicht in de prestaties uit de uitvoeringsagenda's verwijzen we naar het programmeringsdocument dat GS eind augustus 2021 aan de Staten heeft aangeboden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We zijn in 2021 op de RIS-ranglijst gedaald van plek 24 naar 36. Om deze ontwikkeling te keren hebben GS in het najaar van 2021 extra maatregelen genomen middels een speciaal in gang gezette extra investeringsimpuls EKT. In het door GS uitgevoerde evaluatieonderzoek naar het Economisch Programma Brabant 2020, dat u voor de zomer ontvangen heeft, is ook naar de ontwikkelingen in Brabant op deze onderliggende indicatoren gekeken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Een impuls aan de circulaire economie/samenleving

Omschrijving (toelichting)

Outcome-Indicator	2022	2023	2024	2025
-------------------	------	------	------	------

grondstofverbruik

In 2030 is 50% van
ons primaire
grondstofverbruik
verminderd

Output-Indicator	2022	2023	2024	2025
Vergroten bewustwording binnen het thema maakindustrie	80 bedrijven zijn benaderd om ze te enthousiasmeren	250 bedrijven zijn benaderd		
Binnen het thema Voedsel en het project Agrofoodvoice worden 2 concrete initiatieven uitgevoerd m.b.v. innovatiecontracten en vouchers.	1 project met voucher uitgevoerd	2 projecten met vouchers zijn uitgevoerd.		Reststromen worden beter benut en leidt tot minder voedselverspilling, stimuleert de eiwittransitie.
Optimaliseren biobased ecosysteem	2 onderzoeksopdrachten zijn uitgevoerd			
Aanjagen van circulaire initiatieven binnen het thema bouw	2 projecten zijn gestart	6 projecten zijn gestart	7 projecten gestart	

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een impuls in digitalisering

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Datamaturiteit van het stuwende mkb	750 MKB-bedrijven hebben online datascan gedaan**)		Stijging naar gemiddeld 3,5 (op schaal van 1 tot 5)	

Omvang Brabantse data-economie	2 nieuwe icoonprojecten**)	Groei van de waarde van de Brabantse data-economie (€) met 20 %
	Programma voor datastarters**)	Groei van het aantal bedrijven in de Brabantse data-sector met 15%
	2 nieuwe digitale werkplaatsen **)	Groei van het aantal data-professionals in Brabant met 6 %

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We versterken het organiserend vermogen in triple helix samenwerkingen op verschillende niveaus: in steden en op regionaal niveau
Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Geharmoniseerde jaarplannen & afsprakenkaders	6 (4 regio's, BOM & Braventure)			

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We zorgen dat rondom sleuteltechnologieën zogenaamde innovatie-coalities tot stand komen
Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
-----------	------	------	------	------

Innovatiecoalities Min. 5

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We zorgen voor een organisatorisch sluitende keten voor de ondersteuning van innovatieve starters, groeiers en scale-ups.

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Slagings% innovatieve startups in Brabant	*)	*)	*)	10% hoger dan in 2020
Aantal nieuwe snelle groeiers in Brabant	5	5	5	5

*) In het najaar 2021 worden met BOM en Braventure afspraken gemaakt over de activiteiten die nodig zijn om de doelstelling (2025; 10% t.o.v. 2020) te realiseren. Hiertoe wordt een jaarlijkse monitor ontwikkeld waarin de voortgang te volgen is.

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De subsidieregeling voor innovatieve startups is in werking getreden, sinds 9 maart 2022. De doelstelling van deze regeling is om meer startups consistent te laten groeien. De afspraken tussen BOM en Braventure zijn op hoofdlijnen vastgelegd in het jaarplan 2022, maar dienen in detail nog worden geformaliseerd. Dit proces wordt in de tweede helft 2022 voltooid.

Wat willen we bereiken?

Inzetten op talentontwikkeling voor de kenniseconomie van morgen

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

• Spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt

De spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt geeft de verhouding aan tussen het aantal vacatures en het aantal kortdurend werklozen. De indicator vergelijkt dus de actuele vraag naar personeel ten opzichte van het actueel beschikbaar aanbod.

In het 1e kwartaal (Q1) 2020 was de gemiddelde spanningsindicator onder de vijf Brabantse arbeidsmarktregio's 1,51 Arbeidsmarktciijfers Om tot een evenwichtige arbeidsmarkt te komen zou

de spanningsindicator voor alle sectoren tenminste lager moeten worden dan deze in Q1 2020 was met als optimale eindwaarde 1,0. In Q4 2021 was de spanningsindicator gestegen naar 4,23.

- **% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid)**

De bruto arbeidsparticipatie wordt gemeten ten opzichte van de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15–75 jaar. In Q1 van 2020 was er een bruto arbeidsparticipatie van 71,3%. (zie opendata.cbs). Omdat de coronacrisis een hevig negatief effect heeft gehad op de bruto arbeidsparticipatie is het streven om deze op het niveau van Q1 2020 te krijgen. In Q1 2022 was de bruto arbeidsparticipatie in Noord-Brabant gestegen naar 74,8 %.

- **Succes broedplaatsen**

Het succes van broedplaatsen wordt gemeten in het aantal broedplaatsen wat versterkt is, door onderwijs en bedrijfsleven beter met elkaar te verbinden en zichtbaar programma's met elkaar in te richten en talent te ontwikkelen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De spanning op de Brabantse arbeidsmarkt blijft zich manifesteren. In het vierde kwartaal van 2021 was de spanningsindicator in Noord-Brabant zelfs hoger dan op landelijk niveau. Vooral vacatures voor ICT-ers en technisch personeel zijn moeilijk(er) in te vullen. Ook de werving van personeel in de zorg komt onder steeds grotere druk te staan, mede als gevolg van een dubbele vergrijzing. Meer ouderen zorgen enerzijds voor meer vraag naar zorg en anderzijds zullen meer werknemers de sector verlaten als gevolg van het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Als reactie op het oplopende personeelstekort zetten we, per direct, in op:

Het meer systematisch zoeken naar mogelijkheden om talent aan te trekken voor de regio; o.a. extra investeren in het aantrekken van buitenlands talent, samen met onderwijs en werkgevers

Het behouden van talent middels het project van het Expat center 'Living in en mkb-accountmanagement

Het stimuleren van de markt om arbeidsmarktprojecten op te zetten om de personeelstekorten te verhelpen in de cruciale sectoren die onze provinciale ambities en maatschappelijke transitieën hinderen. Hiertoe wordt Q4 2022 een subsidieregeling opengesteld.

Met de arbeidsmarktregio's werken we – als onderdeel van de lopende afspraken - samen concrete acties uit op de thema's 'duurzame inzetbaarheid', 'onbenut arbeidspotentieel', 'innovatie' en 'behoud van personeel'. Deze acties zijn onlangs geïntensiveerd en zullen impact hebben in 2022/2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantrekken en behouden van nationaal en internationaal talent

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
Aantrekken van 500 extra talenten en binden aan Brabant via de programma's Talent attraction Programm en International student programm.	250	250
Met het Future Talent Brabant (voorheen genaamd Innovation Makers Programma) creëren we een ecosysteem, waardoor tenminste 3500 talenten de mogelijkheid krijgen om zich beter voor te bereiden en toe te treden tot de Brabantse arbeidsmarkt.	500	3000

Opzetten en verder uitwerken van broedplaatsen /hybride leeromgevingen	5	5
--	---	---

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Inzicht in de arbeidsmarkt ontwikkelingen t.b.v. maatschappelijke transitie****Omschrijving (toelichting)**

Indicator	2022	2023
Human Capital agenda: in beeld brengen van de toekomstige arbeidsmarktopgaven als gevolg van maatschappelijke transitie	50%	100%

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Leren en ontwikkelen****Omschrijving (toelichting)**

Indicator	2022	2023
Brabant leert; Minimaal 5000 Brabanders krijgen de mogelijkheid zich gesubsidieerd om- en bij te scholen richting kansrijke beroepen en t.b.v. krapte- en transitie sectoren	2500	2500

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Wat willen we bereiken?****Realiseren van sterkere clusters door Europese en internationale samenwerking****Omschrijving (toelichting)**

De ambities uit het bestuursakkoord zijn grensoverschrijdend met een expliciete opdracht voor verbreding op basis van investering in (internationale) innovatie coalities. Dit vraagt om een gefocuste aanpak op inhoud, waarde toevoeging en doelregio en hier wordt in samenwerking met de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM) invulling aan gegeven. De instrumenten die we hierbij inzetten zijn via een gerichte lobby beleidsbeïnvloeding, kennisdeling door actief netwerken en het organiseren van fondsen en projecten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat gaan we daarvoor doen?

Bouwen en onderhouden van contacten en netwerken voor internationale innovatiesamenwerking

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Brabant Innovation Days (BID) die leiden tot	4 BID's	4 BID's	4 BID's	4 BID's
-nieuwe contacten	320	320	320	320
-contracten kennisinst..en bedrijven	10	10	10	10
Aansluiten bij innovatiecoalities	5	5	5	5

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 vinden twee BID's plaats. Hiermee worden er 2 van de 4 BID's gerealiseerd. In juni heeft de BID Israël plaatsgevonden en in november vindt de BID Japan plaats. Vanwege de inreisbeperkingen als gevolg van de Coronapandemie is het tot juni onmogelijk gebleken om fysieke BID's te organiseren in China, Japan of de VS zoals onze normale planning zou hebben aangegeven. De BID in Japan wordt nu later in het jaar georganiseerd en komt in de plaats van de BID VS en de BID EU is geschrapt van de planning daar deze te kort voor of na de Holst partner dag zou zijn. We stellen daarom voor om de streefwaarden m.b.t. BID's voor 2022 bij te stellen naar 2.

Continueren van investeringsbevordering

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal leads	35	35	35	35
Aantal arbeidsplaatsen	1000	1000	1000	1000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Stimuleren van de internationale handel

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
Aantal handelsbevorderende activiteiten	12 handelsmissies 12 informatie-bijeenkomsten 90 trade relationsgesprekken	12 handelsmissies 12 informatie-bijeenkomsten 90 trade relationsgesprekken
Aantal deelnemende bedrijven/kennisinstellingen	60	60

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Wat willen we bereiken?**

Het versterken van de ruimtelijke-economische structuur

Omschrijving (toelichting)**Indicatoren:**

- Provincie Noord-Brabant scoort gemiddeld op de Brede Welvaartsindicator (BWI in 2021)
- Groei werkgelegenheid

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Wat gaan we daarvoor doen?**

(Door)ontwikkelen van stedelijke innovatie districten

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
Verkenning Brabantse steden	2	2
Ondersteuning fieldlabs/faciliteiten	5	3

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Bijdragen aan campusontwikkeling

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023
Ontwikkelperspectief (roadmaps) campussen	3	3
Opwerken broedplaatsen/hybride leeromgevingen waarbij arbeidsmarkt en bedrijfsleven worden verbonden	10	

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Ontwikkelingen en onzekerheden****Inhoudelijk**

Arbeidsmarktfarct: de krapte op de arbeidsmarkt, zeker in enkele specifieke sectoren kan de komende jaren een flinke beperking worden voor de groei van de Brabantse economie in het geheel en specifiek als het gaat om de ontwikkeling voor de kenniseconomie van morgen.? Bedrijven kunnen minder snel uitbreiden of hebben problemen hun diensten of producten te kunnen leveren.?

Onzekerheid in ruimtelijke ontwikkelingen: de strijd om ruimte is volop losgebarsten. Het beschikbare aantal m2 voor bedrijven om uit te breiden neemt sterk af. Vanwege aanvullende eisen rondom milieu en klimaat zien we dat het voor bedrijven ook moeilijk wordt om te ondernemen en/of uit te breiden. Het effect hiervan op de Brabantse economie is nog onvoldoende duidelijk.

Oorlog in Oekraïne: ook in Brabant zullen we de (economische) gevolgen merken van de oorlog in Oekraïne. Zo kunnen bedrijven direct schade ondervinden van de sancties tegen en van Rusland. Ook prijsstijgingen van verschillende producten en grondstoffen kunnen de ontwikkeling van de Brabantse economie raken. M.b.t. circulaire economie zien we door de oorlog enerzijds een positief effect t.a.v. besef en bewustwording, anderzijds een negatief effect voor de concrete korte termijn uitvoering vanwege andere hogere prioriteiten (tekorten, levertijden, overleven) bij bedrijfsleven.?

Financieel

Europese programma's/ MIT; M.b.t. Europese programma's en MIT gaan we v.w.b. cofinanciering (Europese) programma's uit van de subsidieplafonds van de opengestelde regelingen. De daadwerkelijke (beschikkingen van deze) projecten kunnen natuurlijk lager uitvallen of later plaatsvinden hierbij zijn we afhankelijk van derden.

Vele opgaven zoals het stimuleren van missie-gedreven innovaties, AMB, Data-en circulaire economie, campussen doen we vooral samen met bedrijven, kennisinstellingen en overige overheden. Hierdoor zijn we dan ook in grote mate afhankelijk van onze partners. Het is niet duidelijk of onze provinciale inzet die daarvoor nodig is ook daadwerkelijk in 2022 zal plaatsvinden of wellicht door zal schuiven naar 2023. Als voorbeelden zijn hier o.a. te noemen; Projecten data-economie, zijnde GAIA-X, en opzetten European Digital Innovation Hub

Uitvoering innovatiecoalities, BrabantRing.

Door de verwachte piekbelasting in najaar van subsidieregelingen is het onzeker of alle geplande subsidiebeschikkingen dit jaar ook daadwerkelijk uitgevoerd kunnen worden.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

5. Economie	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	86.121	-16.179	69.942
Baten	8.530	10.000	18.530
Saldo baten en lasten	77.590 N	26.179 V	51.412 N

Programma 6 Energie

Algemene voortgang van het programma

Het begrotingsprogramma Energie gaat over de energietransitie als onderdeel van de opgave om verdere klimaatverandering te voorkomen door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen (mitigatie).

We werken aan een duurzame en energiezuinige samenleving om onze provincie leefbaar, aantrekkelijk en concurrerend te houden richting 2030 en 2050. Dat doen we op basis van de Energieagenda 2019-2030 en Uitvoeringsagenda Energie 2022-2023 'Urgent en Kansrijk'. De aanpak vanuit beide stukken is in lijn met de nationale insteek, al blijven ze inmiddels wel achter op het nationaal verhoogde ambitieniveau voor broeikasgasreductie: de nationale beleidsinzet ligt op 60%, wettelijk wordt 55% verankerd.

Hoewel de urgentie en ambitie rond de energietransitie steeds groter worden, is het nadrukkelijk ook een opgave waarvan de realisatie wordt belemmerd door zaken als de krappe arbeidsmarkt en de (kaders rond de) energie-infrastructuur. De afkondiging van transport schaarste voor heel Brabant en Limburg door netbeheerder TenneT in juni van dit jaar is hiervan het meest recente en meest vergaande voorbeeld. Het laat zien dat de transitie tegen de grenzen van het huidige systeem aanloopt. Deze situatie is voor ons college niet aanvaardbaar en tegelijkertijd ook niet op te lossen zonder stevige acties. Met de Taskforce Transport schaarste nemen we deel aan het crisisteam onder leiding van de nationaal gezant die is aangesteld na bestuurlijk spoedoverleg met de minister. Deze taskforce zal een rol gaan spelen in het vinden van lokale oplossingen en het zo veel als mogelijk versneld uitbreiden van het elektriciteitsnet, onder andere door procedures beter te stroomlijnen en te versnellen. Voor deze acties zetten wij een deel van de huidige personele capaciteit en extra capaciteit in, waarvoor via het Addendum op het Bestuursakkoord eerder al middelen beschikbaar zijn gesteld.

We zien de energietransitie als een gedeelde opgave. De inzet van burgers, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties is nodig om deze te laten slagen. Het primaat van de uitvoering van de Regionale Energie Strategieën (RES'en) ligt bij de gemeenten, conform de vastgestelde governance voor de uitvoering van de RES'en 1.0. De MER plicht voor de RES'en danwel de mogelijkheid om een voortgangsrapportage te maken voor de RES 2.0 zal invloed hebben op het proces en inhoud in de RES(Regio's). Via Brabant Geeft Energie en programma Sociale Innovatie Energietransitie (SIE) ondersteunen we co-creatie trajecten gericht op een energietransitie waaraan iedereen kan meedoen. Het SIE-programma is medio 2022 succesvol afgerond ('waar een wil is, is een omweg') en in september informeren wij uw staten over de manier waarop wij het vervolg invullen.

Wat willen we bereiken?

Verduurzaming van de energieopwekking

Omschrijving (toelichting)

Indicator*:

- Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ) (verplichte indicator, bron Klimaatmonitor)
- Opgave opwek hernieuwbare elektriciteit in de RES'en (6,5 TWh in 2030)

*zie programmeerdocument Energie voor inzicht in meerjarige ontwikkelingen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat gaan we daarvoor doen?

Afspraak Wind op Land 2020, inclusief techniekneutrale verdubbelingsopgave Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Opgesteld vermogen		685 MW		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is per RES-regio 1 maatwerkoplossing voor optimaal en efficiënt gebruik van het energienetwerk gerealiseerd.

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal maatwerkoplossingen voor optimaal en efficiënt gebruik energienetwerk		Per RES-regio 1 maatwerkoplossing dat is opgestart		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Regionale Energie Strategieën

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Afsprakenkader over governance en uitvoering RES 1.0	Vastgesteld afsprakenkader			
Aantal RES'en		4 opgeleverde voortgangs-rapportages		4 opgeleverde voortgangs-rapportages

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)**Wat willen we bereiken?****Verminderen emissies broeikasgassen****Omschrijving (toelichting)****Indicatoren*:**

- (Verplicht) Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO₂-equivalenten) in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030 10.7 Mton)
- Emissie gerelateerd aan energie: totale CO₂- emissie in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 7,6 Mton)
- Verbruikte energie totaal in PJ (bron: Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 240 PJ)

*zie programmeerdocument Energie voor inzicht in meerjarige ontwikkelingen

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Wat gaan we daarvoor doen?****Bevorderen naleving van de wettelijke energiebesparingsverplichtingen bij bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag****Omschrijving (toelichting)**

Via toezicht en handhaving door de omgevingsdiensten wordt er op toegezien dat de energiebesparingsmaatregelen bij bedrijven daadwerkelijk worden gerealiseerd. Hiermee bevorderen we de vermindering van de broeikasgasemissies en bevorderen we tegelijkertijd een gelijk speelveld. In 2023 is in principe 100% van de energierelevante bedrijven gecontroleerd door de omgevingsdiensten. Echter, op het moment dat de Omgevingswet op 1 januari 2023 in werking treedt, wijzigt de wetgeving in die zin dat het toezicht op basis van de huidige regels niet meer uitvoerbaar is. De vergunningsvoorschriften waar nu op gecontroleerd wordt, vervallen op dat moment namelijk van rechtswege. Er komen andere regels voor in de plaats. De impact hiervan is op dit moment nog niet bekend.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Het aandeel van bedrijven dat gecontroleerd is door de omgevingsdiensten	75%	100%		
Aandeel van de bedrijven dat maatregelen treft/voldoet		75%	100%	

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Er zijn 40 controles voor 2022 geprogrammeerd, waarmee de realisatie uitkomt op 66%. Voor 2023 zijn 49 controles voorzien, waarmee de realisatie uitkomt op 100% in 2023. De indicator heeft betrekking op het controleren van de vergunningvoorschriften voor energiebesparing van bedrijven waarvoor GS het bevoegde gezag is. We stellen voor de streefwaarde voor 2022 bij te stellen naar 66%.

Mobiliteit**Omschrijving (toelichting)**

Zie programma 8 “Basisinfrastructuur Mobiliteit” m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****We ontwikkelen een aanpak voor de verduurzaming van (maatschappelijk) vastgoed****Omschrijving (toelichting)**

Indicator	(2021)	2022	2023	2024	2025
Ontzorging maatschappelijk vastgoedeigenaren	20-30	40-55	40-55		
* Aantal deelnemende vastgoedeigenaren					
* Beoogd aantal verduurzaamde vastgoed objecten	0	20-40	30-50	50-70	30-50

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Momenteel zijn er 17 deelnemende vastgoedeigenaren (minder dan de streefwaarde) die een intentieovereenkomst hebben getekend om 47 objecten te verduurzamen. Dit najaar komt er een SPUK subsidie 2e tranche vanuit het Rijk met een verruiming van de doelgroep (bijvoorbeeld gemeenten tussen de 25.000 en 50.000 inwoners.) Bij de volgende BURAP zullen we naar aanleiding van deze 2e tranche en nieuwe afspraken met het Rijk de KPIs opnieuw bekijken en waar nodig aanpassen.”

Wat willen we bereiken?**Bijdrage leveren aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur****Omschrijving (toelichting)****Indicator:**

- Bijdragen aan de ontwikkeling van oplossingen voor opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkelen van een aanpak om ontwikkelingen in vraag- en aanbod van energie enerzijds en ontwikkelingen in beschikbare netcapaciteit anderzijds met en tussen diverse partijen op elkaar af te stemmen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Realiseren van een strategisch netwerk van (semi-)publieke laadpunten

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Verhouding (semi-)publieke laadpunten / elektrische personenvoertuigen	Minimaal 1 (semi-)publiek laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen	Minimaal 1 (semi-)publiek laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het is een uitdaging om de (snelle) groei in elektrische voertuigen bij te houden qua uitroltempo laadpalen, mede door krapte op de arbeidsmarkt voor installateurs. Het streven blijft erop gericht om de verwachte sterke groei van EV-personenauto's de komende jaren bij te houden met als doel de verhouding 1:5 ((semi-)publieke laadpunten). Op peildatum mei 2022 is de verhouding 1:5,1. Het niet halen van deze indicator hoeft in de praktijk niet direct problematisch te zijn, omdat zowel de accucapaciteit toeneemt (trend: toenemend, waardoor minder vaak geladen hoeft te worden) als het laadvermogen (trend: toenemend, waardoor sneller/in kortere tijd geladen kan worden). In de toekomst (medio 2023) komt er naar verwachting een nieuwe landelijke indicator voor de definitie van een dekkend laadnetwerk: de laaddruk. Daar werken we als provincie samen met I&W en RVO aan. Deze indicator houdt wel rekening met genoemde trends omdat gekeken wordt naar het daadwerkelijke gebruik van laadpalen.

Stimuleren netwerksamenwerking rond en eerste uitrol van innovaties in de energie-infrastructuur

Omschrijving (toelichting)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie		2 pilots gestart		

Uitrol van een nieuwe technologie een bijdrage levert aan het eerder en/of tegen geringere kosten behalen van de provinciale energiedoelstellingen

1 project
gestart

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ontwikkelingen en onzekerheden

Afhankelijkheid vele partners/ marktwerving

De energietransitie biedt grote kansen, maar is tevens een complexe opgave, waarin op vele terreinen gelijktijdig verandering noodzakelijk is en waarvoor vele spelers nodig zijn. De vijf transitiepaden vragen allemaal, op zichzelf én in onderlinge samenhang, verandering van overheden, maatschappelijke instituties, bedrijven en inwoners. De provincie is slechts één van de vele noodzakelijke spelers en bovendien een speler met beperkte sturende mogelijkheden. Daarmee is onze invloed beperkt en is focus op samenwerking en rolneming belangrijk. We hebben weinig wettelijke taken op het gebied van de energietransitie, het grootste gedeelte van de opgave dient gerealiseerd te worden door andere partijen dan de provincie. Als provincie zijn we slechts één van de spelers die aan deze opgave werken. Samen met Europa, het Rijk, provincies, gemeentes, kennisinstellingen en het bedrijfsleven (MKB) leveren we een bijdrage aan het genoemde resultaat. Nadere informatie over financiële risico's en risicomanagement staat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Transport schaarste

Als gevolg van het wijzigende aanbod van elektriciteit (zowel wat betreft locatie van levering als ook het moment van levering (weersafhankelijk)) zijn uitbreiding en modernisering van het elektriciteitsnetwerk noodzakelijk. Dit kan echter niet van vandaag op morgen gerealiseerd kunnen worden. Opgave is dan ook om de beschikbare capaciteit zo goed mogelijk te gebruiken. (Grootschalige) opwek van hernieuwbare energie zal altijd moeten worden geprioriteerd, zowel onderling, als ook met bedrijvigheid en woningbouw. Dit maakt het niet vanzelfsprekend dat ieder grootschalig project zonder vertraging kan worden aangelegd. Dat kan mogelijk gevolgen hebben voor het behalen van doelstellingen, zeker de doelstellingen voor de eerstkomende jaren.

Intensivering klimaatbeleid

Met de verhoogde ambities op Europees en nationaal niveau ligt het in de lijn der verwachting dat ook van de provincies een grotere bijdrage aan de klimaatopgave wordt gevraagd. Wij gaan ervan uit dat beleidsintensiveringen of extra taken die naar de provincie komen ook gepaard gaan met extra middelen vanuit het rijk.

De doelstellingen van het Klimaatakkoord uit 2019 passen inhoudelijk binnen de Kaders zoals PS deze vaststelde met Omgevingsvisie en Energieagenda 2019-2030. De benodigde extra middelen voor uitvoering van het Klimaatakkoord (ook via andere portefeuilles dan energie) zijn in beeld gebracht via een landelijk bestuurslastenonderzoek. In 2022 wordt een eerste (gedeeltelijke) uitkering verwacht volgens de verdeelsleutel die in IPO-verband overeengekomen is. Dit jaar wordt intern geïnventariseerd welke taken vanuit het Klimaatakkoord in uitvoering zijn en op welke onderdelen nog (extra) inzet nodig is.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

6. Energie	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	15.539	-5.408	10.131
Baten	725	410	1.135
Saldo baten en lasten	14.814 N	5.818 V	8.996 N

Programma 7 Landbouw en voedsel

Algemene voortgang van het programma

In de periode tot en met Burap II zijn vijf belangrijke mijlpalen gerealiseerd: Het Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 is door Provinciale Staten vastgesteld, de Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2022-2023, 80% versie van de Uitvoeringsagenda Mest, de Routekaart Stalaanpassingen 2024 zijn door Gedeputeerde Staten vastgesteld en we hebben in het kader van de Versnellingsacties (Nationaal Programma Landelijk Gebied, NPLG) fiches gehonoreerd gekregen waaronder € 45 mln. euro voor de uitrol van innovaties stalaanpassingen.

Er is voortvarend gestart met de uitvoering van de Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel: enkele voorbeelden hiervan zijn dat we de omschakeling naar Beter Leven Keurmerk (1* BLK) hebben ondersteund, Landbouw Innovatie Brabant (LIB) heeft verschillende bijeenkomsten georganiseerd en innovaties begeleid, Boerderij van de Toekomst is onderdeel gemaakt van Nationale Proeftuin Precisielandbouw en hebben we de omschakeling naar natuurinclusief en biologisch ondersteund met coaches en adviesgesprekken. Daarnaast werken we aan de Brabant brede innovatie-samenwerking op het gebied van landbouw en voedsel met de BOM en de triple-helix, gaat Challenge Innovation Makers binnenkort van start, hebben we geïnvesteerd in de versnelling van de eiwittransitie via de innovatiecoalitie 'Toekomstbestendig Ecosysteem Eiwittransitie Brabant', zijn we lead partner geworden van de Dutch Food Week en zullen we met Embassy of Food deelnemen aan de Dutch Design Week.

Tegelijkertijd bevindt de landbouw- en voedselsector zich momenteel in een periode met grote dynamiek en onzekerheid. De brieven van voormalig minister Staghouwer en minister Van der Wal van 10 juni jl. hebben voor soms heftige reacties gezorgd binnen de sector én in het land. Om die reden hebben we samen met Vereniging Brabantse Gemeenten en waterschappen eendringend beroep gedaan op de ministers voor meer duidelijkheid en perspectief voor de Brabantse boeren. Met de uitvoering van ons beleid gericht op toekomstperspectief voor de landbouw geven we concreet invulling aan een aantal landelijke beleidslijnen en lopen we voorop in een aantal gebieden.

E.e.a. betekent tegelijkertijd ook dat sommige trajecten momenteel anders lopen dan verwacht. Zo ziet de Taskforce Toekomstbestendige Stalsystemen momenteel geen kans om demonstraties aan boeren te geven omtrent nieuwe, innovatieve stalsystemen. We verwachten dat –mede door de stimulansen die worden afgegeven in het kader van de 'Routekaart Stalaanpassingen 2024'- de belangstelling weer zal toenemen.

In de lijn van Sturen met Kaders worden de doelstellingen en indicatoren voor de begroting opnieuw gedefinieerd: nieuwe indicatoren afgeleid van het nieuwe beleidskader en in lijn met de recent vastgestelde uitvoeringsagenda. Dit programma is dan ook langs de nieuwe doelstellingen en nieuwe indicatoren opgebouwd.

Wat willen we bereiken?

Meest duurzaam en circulair in Europa

Omschrijving (toelichting)

We streven naar dat in Brabant de meest duurzame landbouw- en voedselproductie plaatsvindt in Europa, mede doordat er sprake is van gesloten mineralenkringlopen (in plantaardige en dierlijke ketens), en zoveel mogelijk emissie-loze landbouw naar water, bodem en lucht en de klimaatdoelstellingen worden gerealiseerd. We zetten in op voedselketens die gezond voedsel produceren en landbouwbedrijven die bijdragen aan een gezonde (en aantrekkelijke) leefomgeving. Hiermee dragen de landbouw en voedselketens bij aan het Brabants Beleidskader Gezondheid met drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030.

Indicatoren

- Verhouding tussen de bewerkte mest en de gewasbehoefte in Nederland

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
Verhouding naar waarde	2022	-	-	Verhouding lager dan 1

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
Kton fijnstof per jaar	1,7 kton (2021)	dalend	dalend
Kton fijnstof per jaar	17 kton (2019)	dalend	dalend

- Areaal landbouwgrond (ha) met een positieve bijdrage aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem.

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
Areaal landbouwgrond in ha	14.000 (2021)	15.500	18.500	50.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- De verhouding tussen de bewerkte mest en de gewasbehoefte in Nederland is een nieuwe KPI welke nog niet is berekend. Wij zullen dit kengetal in de Uitvoeringsagenda Mest berekenen voor zowel nulmeting als voor het beoogde doel eind 2023 en 2030.
- Voor fijnstof is de vergunde emissie op peildatum 1 juni 2022 1,6 kton per jaar. Dit is een afname ten opzichte van de nulmeting in 2021. Voor stikstof zijn de cijfers nog niet bekend ten opzichte van 2019.
- Tot op heden is er ongeveer 15.000 ha gerealiseerd aan landbouwgrond welke een positieve bijdrage leveren aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem. Als provincie stimuleren we dit via het project Natuurinclusieve Landbouw, de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en Bodem Up. Er zit veel overlap tussen de deelnemers aan deze trajecten. Het totale areaal van de deelnemers aan beide trajecten is in beeld gebracht en vervolgens is de overlap geraamd. Op alle deelnemende bedrijven worden maatregelen genomen die leiden tot bodemverbetering. De berekening is gebaseerd op de deelname (in ha's) aan de bovengenoemde provinciale initiatieven (mede) gericht op de stimulering van het water- en bodemsysteem.

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen en realiseren uitvoeringsagenda mest

Omschrijving (toelichting)

In 2022 zal de Uitvoeringsagenda Mest worden vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Hiermee wordt het accent gelegd op aanpassingen in stallen (scheiden van meststromen) locaties voor mestverwaarding en alle mest (behalve biologische en natuurinclusieve landbouw), te bewerken en tevens als kunstmestvervanger in te zetten. Tevens zal in Q1 2023 het PlanMER mestbewerkingslocaties worden afgerond.

In 2022 is het projectplan Brabant Bemest Beter fase 2 opgesteld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)**Ondersteunen veehouders bij het investeren in innovatieve brongerichte stalsystemen****Omschrijving (toelichting)**

Verouderde stalsystemen met relatief hoge emissies moeten versneld voldoen aan de in de Interim Omgevingsverordening (IOV) gestelde eisen. De stallen moeten op 1 januari 2024 zijn aangepast. We blijven onze First Movers-regeling inzetten om veehouders die als eerste investeren in een innovatief brongericht stalsysteem financieel te ondersteunen. We proberen de financiële middelen van het Rijk versneld beschikbaar te krijgen om alle Brabantse veehouders, die in een brongericht systeem willen investeren, te ondersteunen. We streven ernaar dat vóór eind 2023 25 Brabantse veehouders subsidie krijgen via de landelijke SBV-regeling (Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen) voor de ontwikkeling van een brongericht stalsysteem. Waar nodig leveren we maatwerk om aan de provinciale regelgeving te voldoen.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal veehouders financieel ondersteund die als eersten investeren in een innovatief bron gericht stalsysteem met de First Movers-subsidie	12	13

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Opstellen Routekaart stalaanpassingen 2024****Omschrijving (toelichting)**

Op basis van de meest recente inzichten moeten van de ongeveer 4400 locaties waar bedrijfsmatig in Noord-Brabant vee wordt gehouden op ongeveer de helft van deze locaties één of meer stallen worden aangepast per 1 januari 2024. De verwachting is dat ongeveer een derde van de locaties zal worden beëindigd voor of op die datum. Met de Routekaart Stalaanpassingen 2024, zoals vastgesteld door GS op 19 juli jl. wordt een coherent geheel van acties aangegeven om de keuzes die ondernemers op afzienbare termijn moeten maken te faciliteren waar nodig en gewenst. De Routekaart geeft opnieuw impulsen om als overheid maximaal mogelijk te maken dat de betreffende veehouderijbedrijven op de afgesproken datum hun verouderde stalsystemen hebben aangepast, dan wel dat de veehouderij op die locatie is beëindigd of is omgeschakeld naar natuurinclusieve landbouw.

De belangrijkste impulsen betreft het financieel ondersteunen van veehouders bij het investeren in brongerichte systemen (daarvoor hebben we € 45 mln. euro toegezegd gekregen ihkv Versnelling NPLG), extra communicatie over de voordelen om voor 1 april 2023 een vergunningaanvraag te doen, zo nodig bijschakelen van vergunningverlenende capaciteit en rundveehouders ondersteunen die hun bedrijfsvoering willen omschakelen naar natuurinclusieve landbouw. Onderdeel van de ondersteuning is dat we de systematiek van de Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij breed beschikbaar willen stellen. De melkveehouders hebben deze immers nodig ihkv het kunnen valideren dat ze voldoen aan de criteria van de 'handreiking natuurinclusieve melkveehouderij' (1000 punten op de Biodiversiteitsmonitor, etc.)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)**Bereiken van implementerende en zoekende veehouders****Omschrijving (toelichting)**

Voor veel sectoren zijn inmiddels stalsystemen beschikbaar die aan onze emissie-eisen voldoen. Voor varkens, vleeskalveren en geiten zijn dat vooral stalsystemen die met luchtwassers werken. Om veehouders keuzevrijheid te bieden en om nog betere stalsystemen beschikbaar te krijgen voor de periode na 2024, blijven we ons samen met het Rijk en andere provincies inspannen om meer brongerichte en integrale systemen beschikbaar te krijgen. Ook de inzet van voer- en managementmaatregelen als onderdeel van het streven naar vergaande emissiereductie krijgt onverminderd aandacht en toepassing maken we – waar nodig in of met regels – mogelijk. Vanwege de naderende datum van 1 januari 2024 zetten we ook sterk in op de tijdige implementatie van stalsystemen door veehouders. Dit is een speerpunt van de Taskforce Toekomstbestendige Stallen voor 2022 en 2023. We willen implementerende en zoekende veehouders bereiken via het netwerk van de Taskforce. FME heeft namens de Taskforce Toekomstbestendige Stallen subsidie aangevraagd en gekregen via de SABE-regeling. Dit geeft de Taskforce ruimte voor aanvullende voorlichtingsactiviteiten aan veehouders over stalsystemen, bijvoorbeeld Toer de Boer bijeenkomsten. We proberen met de uitvoering van het dossier Routekaart Stalaanpassingen 2024 nieuwe impulsen te geven om bij te dragen aan het doelbereik.

Streefwaarden	2022	2023
implementerende en zoekende veehouders bereiken via het netwerk van de Taskforce, via bijeenkomsten, 'Tour de Boer'-demonstraties, diverse schriftelijke en digitale communicatiekanalen en voorlichtingsactiviteiten	425	425

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Er zijn tot juni diverse activiteiten georganiseerd waarvoor veel belangstelling was zoals bijeenkomsten voor veehouders in de diverse sectoren, bijvoorbeeld een bijeenkomst voor de geitenhouderij. Er zijn Tour de Boer bedrijfsbezoeken georganiseerd voor toekomstbestendige stallen in de varkenshouderij en de melkveehouderij. De uitnodigingen voor deze bijeenkomsten worden via verschillende communicatiekanalen gedeeld, waaronder de WhatsApp service van de provincie en de website van ZLTO. Deze bijeenkomsten werden zeer goed bezocht. Een informatief en makkelijke online keuzehulp voor de melkveehouderij komt dit jaar beschikbaar. Daarnaast zijn er webinars georganiseerd over emissiearme brongerichte stalsystemen voor de Melkveehouderij en de varkenshouderij. Via de website is een innovatiemarkt opgezet en er worden nieuwsbrieven en magazines opgesteld en verspreid. Vanaf juni zijn de bijeenkomsten gestopt. Het is op dit moment nog onduidelijk wat een en ander betekent voor het doelbereik.

Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en Veehouderij**Omschrijving (toelichting)**

Door het testen en toepassen van de biodiversiteitsmonitoren akkerbouw en veehouderij wordt positief bijgedragen aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem

Indicatoren:

- Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) bij akkerbouwbedrijven
- Toepassen (eenvoudige natuurinclusieve maatregelen) bij Biodiversiteitsmonitor veehouderij

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw	n.v.t.	50	50
Toepassen Biodiversiteitsmonitor veehouderij	190 (2021)	150	160

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

- De pilot met de Biodiversiteitsmonitor in Zuid Westelijke Delta wordt vervolgd met ca 30 akkerbouwers en de pilot wordt in 2023 opgeschaald naar ca 100 akkerbouwers.
- Met betrekking tot de Biodiversiteitsmonitor veehouderij is er tot nu toe door 368 deelnemers de biodiversiteitsmonitor veehouderij toegepast. Dit zijn de deelnemers die een vergoeding krijgen in het kader van deze aanpak.

Wat willen we bereiken?**Economisch toonaangevend zijn binnen Europa****Omschrijving (toelichting)**

Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is in 2030 een vooraanstaande Europese speler: zeer innovatief en met een sterke concurrentiepositie. De sector rendert door (nieuwe) economische en maatschappelijke verdienmodellen in grote internationale en kleine regionale ketens. Bovendien zijn nieuwe (biobased) bedrijfstakken tot ontwikkeling gekomen op het snijvlak van landbouw en voedsel en respectievelijk hightech, biobased bouwen, ICT, chemie en gezondheid.

We willen het innovatieve ecosysteem van landbouw- en voedselsector in Brabant blijven ondersteunen. Een belangrijk onderdeel daarvan is de ontwikkeling van (kennisintensieve) startups. Deze beginnende ondernemers dragen in belangrijke mate bij aan de ontwikkeling van nieuwe producten, diensten en kennis. Ze spelen een belangrijke rol in innovatie en dragen bij aan vernieuwende oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen van vandaag en in de toekomst. In samenwerking met het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling, Braventure, Brabant Startup Fonds en de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij wordt er hard gewerkt om ten behoeve van onze ambitie meer agrifood startups te ondersteunen.

Via een aantal trajecten, consortia en strategische samenwerkingsverbanden geven we, samen met Brabantse partners uit de gehele landbouw- en voedselketen, de innovatie vorm: Landbouw Innovatie Brabant (Provincie Noord-Brabant en ZLTO), de Innovatiecoalitie 'Toekomstbestendig Ecosysteem Eiwittransitie Brabant', strategische samenwerking tussen de diverse Brabantse proeftuinen en de Innovatiealliantie Landbouw en Voedsel Brabant (Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij, REWIN, AgriFood Capital, Brainport Development)

Indicatoren:

- Aantal startups in landbouw en voedsel en op cross-overs met high tech

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
---------------	-----------	------	------

aantal	5-7 (2021)	15	25
--------	------------	----	----

- Vestiging nieuwe bedrijven en/of bovengemiddelde groei van bestaande bedrijvigheid in de high tech agrofoodsector / aantal toonaangevende bedrijven

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
---------------	-----------	------	------

aantal	2-5 (2021)	Substantiële groei	Substantiële groei
--------	------------	--------------------	--------------------

- Instroom jongeren in agrifood onderwijs (relatieve toename instroom)

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
---------------	-----------	------	------

Relatieve toename instroom	-	Substantiële groei	Substantiële groei
----------------------------	---	--------------------	--------------------

- Ontwikkeling van bedrijvigheid in nieuwe eiwitten in aantallen bedrijven en werknemers (5% groei per jaar)

Streefwaarden	numeting	2022	2023
---------------	----------	------	------

Groei per jaar	-	5%	5%
----------------	---	----	----

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Vanuit het programma Business Innovation Program Food (BOM) worden diverse startups begeleid richting concrete nieuwe verdienmodellen en succesvolle businesscase. Bedrijven die hebben meegedaan in periode 2021 tot nu zijn o.a.: Chardon engineering, VAA data, Miss Berry, Food Insights, Respect Farms, Redefine Meat.
- Voor de komende periode worden grote uitdagingen verwacht, zowel voor reeds gevestigde bedrijven die willen groeien als voor (intern)ationale nieuw vestigers. Er zijn een aantal nieuwe bedrijven of bestaande bedrijven welke een bovengemiddelde groei hebben doorgemaakt in de high tech agrofoodsector te weten:
 - Lemken Steketee Home: Lemken und Steketee - für eine Landwirtschaft von morgen gevestigd op AFC Prinsenland te Dinteloord
 - Time Traveling milkman: (timetravellingmilkman.com) op AFC Prinsenland te Dinteloord. Duurzame verbetering water en bodemkwaliteit in de vollegrondsteelt.
- Het project Beet! heeft twee miljoen euro subsidie toegekend gekregen uit het Regionaal Investeringsfonds MBO. Beet! staat voor Brabant Eet, de nieuwe samenwerking van mbo, hbo en bedrijfsleven in de agrifood sector in Brabant. Beet! heeft als doel om de samenwerking tussen het mbo, hbo en bedrijfsleven in de agrifood sector in Brabant te verstevigen en samen in de komende jaren de duurzame inzetbaarheid van (toekomstig) personeel in de sector te vergroten.
- Er is groeiende belangstelling voor de toepassing van plantaardige van plantaardige eiwitten, ook bij bestaande bedrijven. Interessant in dit kader zijn de ontwikkelingen van bedrijven zoals BiosienZ, Algae Holland, The travelling milkman en Beefy Green.

Wat gaan we daarvoor doen?

Organiseren van Innovation Makers Agrifood en Data Driven AgriFood Future

Omschrijving (toelichting)

Voor innovatieve bedrijven in Brabant is een goede kennis- en onderwijsinfrastructuur van groot belang. We willen werk maken van het ontwikkelen van kennis en het opleiden van toekomstige professionals, maar ook van het koppelen van maatschappelijke en ondernemersvraagstukken aan onderwijsinstellingen. Dit draagt bij aan het ontwikkelen van nieuwe innovatieve oplossingen en een beter kennisecosysteem – en tegelijkertijd zorgt het ervoor dat studenten een betere opleiding krijgen. We doen dit door het organiseren van onder andere de Challenge Innovation Makers Agrifood (IMA), waarin studenten worden uitgedaagd om oplossingen te bedenken voor vragen uit het bedrijfsleven op het gebied van agrofood en hightech. We doen het ook met het project Beet! (Brabant Eet) waarbij wij samen met KennisPact, MBO Brabant, ZLTO en HAS samenwerken aan oplossingen voor de agrofoodbranche in Brabant. Begin juni heeft het ministerie van OCW twee miljoen euro subsidie toegekend uit het Regionaal Investeringsfonds MBO aan dit project. De komende tijd worden de plannen samen met de partners verder geconcretiseerd. Met Data Driven AgriFood Future (DDAFF) zetten we in op het gezamenlijk delen, verbinden en delen van praktijkcases. Zo dragen we bij aan een meer succesvolle innovatie en daarmee aan het versnellen van de ontwikkeling en toepassing van datagedreven innovaties in de agrifood waardeketen. Daarmee is DDAFF nadrukkelijk een middel om versnelling van de toepassing te realiseren met oog voor sociale en maatschappelijke aspecten naast de technologie. En nadrukkelijk niet om zelf datagedreven innovaties te ontwikkelen en/of te exploiteren. Wel zullen partijen in de samenwerking in wisselende samenstellingen met elkaar en andere partijen werken aan datagedreven innovaties in projecten, programma's en andere initiatieven.

Om meer inzicht te krijgen in wat er aan projecten en initiatieven speelt gaan we vanuit een digitaal platform hier meer structuur in aanbrengen en netwerken bij elkaar brengen. Dit doen we onder andere door het organiseren van zowel gespecialiseerde als generieke agrioftech & data symposia. Een eerste bijeenkomst in dit kader is het minisymposium "Internet of Food" tijdens de Dutch Food Week in oktober 2022.

Onze ambitie is om een (inter)nationale alliantie te creëren van ondernemers, wetenschappers en vertegenwoordigers van regionale en lokale overheden om datagedreven innovatie binnen de voedselwaardeketen mogelijk te maken, gericht op leren, inspireren, delen van kennis en inzichten.

Indicator:

- Organiseren van Innovation Makers Agrifood en Data Driven AgriFood Future (1 x IMA en 1 x DDAFF per jaar)

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Ondersteunen en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken****Omschrijving (toelichting)**

De eiwittransitie betreft de hele voedselketen: genetika/(zaad)veredeling, primaire productie en toeleveranciers, voedselproductie, retail en consument. Vernieuwing moet vanuit de hele keten komen en hiervoor is ketenintegratie en samenwerking tussen verschillende partners en programma's noodzakelijk. De Innovatie Coalities in het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling richt zich op de inzet van alternatieve eiwitbronnen en efficiëntere technologieën voor voedselproductie. Hiervoor is het noodzakelijk dat er voldoende geschikte grondstoffen (mogelijke eiwitbronnen) aanwezig zijn. Daaronder valt ook het gebruik van afval- en reststromen in het kader van circulaire economie. Het streven is om reststromen zo hoog mogelijk te verwaarden. Op dit gebied werken we dan ook nauw samen met de Uitvoeringsagenda

Circulaire Economie 2021-2023 (o.a. ondersteunen van initiatieven en projecten om voedselverspilling tegen te gaan zoals BioVoice en worden er opschaalbare businesscases op het gebied van nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken consortia geformeerd en ondersteund). Als partner van de Stichting Samen Tegen Voedselverspilling zijn we als provincie niet alleen betrokken bij het voorkomen en reduceren van voedselverspilling.

Op 14 juli 2022 is de provincie Noord-Brabant, samen 56 partijen, waaronder verschillende Brabantse bedrijven en initiatieven, de Green Deal Eiwitrijke gewasketen (GDE) aangegaan. Deze green deal beoogt een goed verdienmodel voor boeren met het telen van stikstofbindende vlinderbloemigen, draagt bij aan een versnelling van de eiwittransitie en daarmee aan een betere balans tussen plantaardige en dierlijke eiwitten in het eetpatroon. Dit alles sluit goed aan bij het provinciale beleid aangaande de eiwittransitie. Diverse regio's zetten zich in voor intensievere ketensamenwerking. Hiertoe worden activiteiten opgezet voor verbetering van verbinding en opschaling van regionale initiatieven op het gebied van teelt, veredeling en verwerking. Ook de inzet van innovatieve technologieën die leiden tot duurzame en gezonde producten maakt hier onderdeel van uit.

Omdat in Noord-Brabant een groot aantal bedrijven actief is in de voedselverwerkende industrie, dit in combinatie met een sterk ontwikkelde hightechsector, biedt deelname aan de GDE deze bedrijven kansen voor verdere groei. Maar ook een intensievere samenwerking tussen ketenpartners en (door)ontwikkeling van kennis en innovatie ligt in het verschiet, waardoor het lokale ecosysteem wordt versterkt.

Indicator:

- Aantal ondersteunde en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken (aantal: 2)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Fortified biobased foods: het betreft een haalbaarheidsstudie gestart in 2022 naar het gebruik van microalgen t.b.v. het verhogen van de nutritionele waarde van vegetarische voedingsmiddelen.
Pilots geëxtrudeerd vleesvervanger en gefermenteerde vegan drinkyoghurt.
Stakeholders: Algae Holland, MPF Benelux B.V. Multiflour B.V.(Didam Gld), CZAV, indirect Cosun middels Green Protein Excellence Centre (GPEC). Onderwijs: Curio en HAS
- Green Deal Eiwitrijke Gewassen: hieraan nemen 56 partijen deel, verdeeld over de hele keten en er zijn consortia gevormd door verschillende ketenpartijen
- In het voorjaar is het Nationaal Groeifondsproject NEXTGEN HIGHTECH gehonoreerd, waarin een nieuwe generatie hightech equipment binnen zes toepassingsdomeinen ontwikkeld wordt: lasersatellietcommunicatie, biomedische productietechnologie, semiconductors, composieten, energie en agrifood. De Innovatiealliantie Landbouw & Voedsel en meer specifiek het driverteam Smart Foodprocessing, AgriFood Capital en Brainport Development is de aanjager geweest voor het thema "Handsfree voedselverwerking" met een omvang van 42 miljoen euro.

Stimuleren innovatieprojecten door Landbouw Innovatie Brabant

Omschrijving (toelichting)

Met de Landbouw Innovatie Brabant (LIB) worden innovaties aangejaagd en ondersteund die bijdragen aan duurzame en vitale land- en tuinbouw die een bijdrage levert aan de kwaliteit van het platteland met maatschappelijke verankering. Bijdragen aan systeemverandering staat centraal in het ondersteunen van innovaties met daarin sleutelbegrippen als waardecreatie, kringlooplandbouw en doornontwikkeling. LIB doet dit op een laagdrempelige manier door vroeg in het innovatieproces vanuit de optiek van de primaire

sector (vanuit de brede omgeving gezien) ondersteuning te bieden door o.a in contact brengen met juiste netwerk, ondersteuning in het opwerken van idee tot project, financiële bijdrage en nazorg/doorontwikkeling.

Indicator:

- Aantal initiatieven ondersteund door LIB

Streefwaarden	2022	2023
Aantal ondersteunde initiatieven	30	30

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Natuur- en landschapsinclusief zijn in 2030

Omschrijving (toelichting)

De Brabantse landbouw is in 2030 landschaps- en gemeenschapsinclusief en vervult daarmee een vitale rol in natuur- en landschapsontwikkeling en het beheer daarvan. Er is een herkenbare verbinding tussen stad en platteland, tussen producent en consument (voedsel, leefbaarheid dorpen) en met de Brabantse samenleving als geheel (zorg, groene energie, landschap en natuur, recreatie).

Indicatoren:

- Aantal natuurinclusieve boeren

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
	80 (2021)	35	40	500

- Areaal biologische landbouw (ha)

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
Agrarisch areaal	2,8% (2020)	3%	3,5%	15% (circa 35.000 ha)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Er is de verwachting dat eind 2022 65 boeren een businessplan hebben opgezet en dat vandaar uit ook wordt ingezet om de omschakeling te maken naar natuurinclusief.
- Sinds het begin van 2022 werkt de provincie aan de ambitie Biologisch. Het duurt ongeveer 2 á 3 jaar voordat agrariërs zijn omgeschakeld en dus ook zo lang voordat we dit terug kunnen zien in de cijfers. Eind 2021 was 2,84 % van de gronden in Brabant biologische landbouwgronden. Hiervan is 2,53% gecertificeerd en 0,31% in omschakeling. In de cijfers over 2022 kunnen we volgend jaar zien of het aantal omschakelaars omhoog gaat.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief

Omschrijving (toelichting)

We zetten individuele ondersteuning (via een ondernemerscoach) voort van agrariërs die willen omschakelen, de financiering van een businessplan en het beschikbaar stellen van extra (provinciale) grond (met kwalitatieve verplichtingen en aangepaste pacht prijs) ten behoeve van extensivering naar twee gve per hectare. Gezien de verschillen tussen bedrijven en verdienmogelijkheden is maatwerk per bedrijf noodzaak. We richten ons met name op de bedrijven in de zone rondom het NNB.

Het subsidieplafond van de regeling voor het opstellen van een businessplan verhogen we voor tachtig nieuwe 'omschakelaars' in de veehouderij en voor twintig in de akkerbouw, zodat het totaal aantal omschakelaars in Noord-Brabant uitkomt op 150 eind 2023. In de periode voor 2022 hebben 80 bedrijven gebruik gemaakt van de subsidiemogelijkheid voor het opstellen van een businessplan. Hiermee hebben wij ze begeleid om evt. over te schakelen naar natuurinclusief.

Op basis van gedeelde gebiedsopgaven stimuleren we samenwerking tussen agrariërs onderling en met de andere gebiedspartijen, zoals terrein behorende organisaties, waterschap, GOB, gemeenten en BPG (Brabants Particulier Grondbezit). Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van de financiële middelen van het Rijk. En waar nodig faciliteren we gebiedsprocessen op maat om de natuurinclusieve bedrijfsvoering rendabel te krijgen (via kavelruil en in afstemming met de natuurdoelen).

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
Aantal begeleide bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief (incl. businessplan)	80	35	35

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tot en met Q2 zijn er 46 bedrijven begeleid en hebben er 11 bedrijven een subsidie voor een omschakelplan natuurinclusieve landbouw aangevraagd.

Organiseren van bijeenkomsten voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven

Omschrijving (toelichting)

Natuurinclusieve landbouw staat nog aan het begin en kent een flinke kennisachterstand vergeleken met de gangbare en biologische landbouw. Veel agrariërs die een stap overwegen naar omschakeling hebben vragen over de natuurinclusieve maatregelen en hun impact op de productie, kosten en baten, afzetmarkten, enzovoort. Met financiële ondersteuning zijn twaalf inspiratiebedrijven natuurinclusieve landbouw operationeel. Bedrijfsadviseurs zijn vaak nog gewend om te werken met gangbare bedrijfsmodellen en denkwijzen die uitgaan van een zo hoog mogelijke productie via inzet van hulpstoffen.

Indicator:

- Aantal bijeenkomsten georganiseerd voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven. (aantal: 30 per jaar)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tot en met Q2 zijn er ongeveer 18 bijeenkomsten georganiseerd. De verwachting is dat voor het einde van 2022 minimaal 36 bijeenkomsten zijn georganiseerd. Dit zal gerealiseerd worden doordat de 12 inspiratiebedrijven minimaal 3 bijeenkomsten zullen organiseren

Geven van omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)

Omschrijving (toelichting)

De biologische landbouw komt meer en meer in de belangstelling te staan. Het is een kernpunt bij de Farm to Fork/Green Deal-strategie van de Europese Unie, die inzet op groei van vraag gestuurde biologische landbouw. De afzet van biologische producten neemt geleidelijk toe, ook in Nederland, en biologisch verschuift van een niche naar een aanbod voor een steeds grotere groep mensen. Ten slotte is de biologische sector belangrijk voor ecologische en technologische innovaties. Deze worden dan weer overgenomen in de gangbare landbouw.

Door het aanbieden van adviseurs die adviesgesprekken voeren met melk- en vleesveehouders en akkerbouwers/groentetelers die de overstap naar biologisch overwegen zetten we in om meer Biologische landbouw in Brabant te realiseren. Voorlopig zetten we in op dertig ondernemers eind 2023. Op bedrijfsniveau worden de te nemen stappen in kaart gebracht. Agrariërs die willen doorgaan, kunnen gezamenlijk deelnemen aan een oriëntatie cursus. Vanuit economisch toonaangevend zetten we in op high tech oplossingen die o.a. van belang zijn in relatie tot de arbeidsintensiviteit. Het stimuleren van de vraag/afzet biologisch is van belang. We dragen bij aan een pilot biologische groente op de winkelvoorraad van 2 supermarkten.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal uitgebrachte omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)	15	15

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

Omschrijving (toelichting)

We willen de verbinding tussen de diverse ketens en de burger versterken. Het resultaat is dat de Brabanders (weer) trots zijn op de landbouw- en voedselsector. De sector is dicht bij de burger gekomen en meer verbonden door onder andere meer kennis van de rol en herkomst van voedsel en van het belang van het buitengebied. Er vindt een verschuiving plaats naar meer voedsel van dichtbij en de landbouw levert een bijdrage aan maatschappelijke en ecosysteemdiensten. Brabanders waarderen het voedsel, het buitengebied, het groen in de stad en de makers, ontwikkelaars en beheerders ervan. De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant.

Steeds meer maatschappelijke opgaven komen samen op één en dezelfde bedrijven binnen de gehele sector en keten. Zo willen we méér dierenwelzijn, minder emissies die schadelijk zijn voor de mens en natuur en een betere bodem- en waterkwaliteit. Deze vraagstukken vragen om een vernieuwingsslag in de veehouderij. Die vernieuwing brengt onzekerheden met zich mee: kan dit financieel uit? Hoe valt een nieuwe koers binnen ons gezin? Wanneer wordt er wéér iets vernieuwends van ons gevraagd? Allemaal vraagstukken die jonge boeren bezig houden en mede bepalend zijn óf en hóc zij het bedrijf voort gaan zetten. De provincie wil de jonge boeren toekomstperspectief bieden. De aankomende tijd gaan we samen

met jonge boeren bekijken wat er nodig is om dat toekomstperspectief in te vullen.

We ontwikkelen een plan van aanpak Jonge Boeren.

Vanuit de regiodeal Noordoost Brabant wordt in het project Voedseleducatie door diverse partners gewerkt aan een nieuwe onderwijsmodule over voedsel voor kinderen in de groepen 5 t/m 8 van de basisschool. Er zullen pilots worden gestart op een aantal basisscholen in Noordoost Brabant.

Visit Brabant organiseert Food-routes, waaraan wij financieel bijdragen. Deze dragen ook bij aan een goede boer-burger-relatie.

Indicatoren:

- Gemiddelde waardering burgers voor de agrifoodsector in Brabant (op niveau of verbetering van waardering)

Streefwaarden	nulmeting (landelijk niveau)	2022	2023
Gemiddelde waardering schaal 1-7	5,01 (2020)	Op niveau of verbetering	Op niveau of verbetering

- Percentage Brabanders met zorgen over de gezondheid in relatie tot de veehouderij (afname percentage)

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
Percentage	3% (2020)	Afname	Afname

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- We werken aan een betere waardering van burgers voor de agrifoodsector door o.a. in 2022 en 2023 een aantal boer-burger initiatieven (welke nog geselecteerd moet worden a.d.h.v. de quickscan van Pon & Telos) te ondersteunen. Met het ondersteunen van korte ketens dragen we ook aan bij een betere verbinding tussen de burger en de agrarische ondernemers. Onze ambitie is om het gemiddelde waarderingscijfer van de burgers te verbeteren (minimaal gelijk houden). Op dit moment zijn alleen de landelijke gegevens m.b.t. de waardering bekend, er wordt op dit moment onderzocht of de Brabantse gegevens onttrokken kunnen worden uit de landelijke gegevens.
- De GGD Gezondheidsmonitor Volwassenen 2020 geeft aan dat er in de Provincie Noord-Brabant 3% van de mensen bezorgd is over hun gezondheid in relatie tot veehouderij in 2020. In 2016 was dat nog 2%. De cijfers zijn gecorrigeerd voor verschillende wegingsfactoren en geven een gemiddeld beeld van provincie. Voor elke individuele gemeente zijn deze cijfers verschillend. Zo is in Deurne het percentage gedaald van 10% naar 8%.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen boer-burger initiatieven

Omschrijving (toelichting)

We zijn Leadpartner van de Dutch Food week en organiseren in dat kader een reeks van evenementen die bijdragen aan een verbeterde boer-burger-relatie. Daarnaast zullen we op basis van de PON & Telos-quickscan een afwegingskader te maken op basis waarvan men kan toetsen welke overige initiatieven het

beste passen bij de verandervaden die wij binnen het programma Landbouw en Voedsel voor ogen hebben. Aan de hand van het afwegingskader selecteren we als provincie één of enkele initiatieven om te ondersteunen.

Indicator:

- Ondersteunde initiatieven (aantal: 1 in 2022)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Naar aanleiding van de quickscan wordt er een keuze gemaakt voor een initiatief passend bij de ambities en doelstellingen van het beleidskader en de uitvoeringsagenda. Daarnaast werken we samen met de Dutch Design Week, m.n. met de Embassy of Food, , hebben we 3 Agrofood-pluimen uitgereikt en organiseren we de Agrifood Talks.

Korte ketens

De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant. Korte ketens worden vaak gezien als een belangrijk middel om dit te bereiken: de consument koopt direct bij de boer of met maximaal één schakel ertussen. De afgelopen jaren is gebleken dat veel initiatieven het niet volhouden.

We zijn als provincie partner in het door LNV ingestelde netwerk korte ketens en regionale voedselstrategieën. Op basis van nationaal onderzoek en ervaring in Brabant (o.a. via het LIB) bouwen we een expertisenetwerk waar ondernemers kunnen aankloppen.

De ondersteuning die wij bieden komt landelijk tot stand door het door de NSKK(Nationale samenwerking korte keten) op te zetten steunpunt. Hier kan een individuele korte keten ondernemer advies krijgen. De provincie Noord-Brabant draagt hier op dit moment alleen financieel aan bij, echter wordt er hard gewerkt om capaciteit te werven zodat er ook organisatorisch aan bij kan worden gedragen.

Verstrekken VABIMPULS vouchers

Omschrijving (toelichting)

De inzet van VABIMPULS is in hoofdzaak gericht op het terugdringen en voorkomen van leegstand, het tegengaan van ondermijning, het stimuleren van vernieuwing in de landbouw en verbetering van de omgevingskwaliteit in het buitengebied van Brabant. Om hier mee vorm aan te geven helpt VABIMPULS eigenaren van vrijgekomen of vrijkomende agrarische bedrijfslocaties (VAB's) of eigenaren die agrarisch om willen schakelen. Niet alleen om mee te denken en een nieuw toekomstperspectief te ondersteunen, maar ook zorg te dragen voor sociaal-emotionele begeleiding waar dat nodig is. Daarvoor is een voucherregeling opgezet. Naast het uitvoering geven aan de voucherregeling is een even belangrijk doel het opdoen van ervaringen met een andere aanpak en de opgedane kennis delen en verspreiden in het brede netwerk. VABIMPULS kent op dit moment een looptijd tot eind 2023. Vraagstukken vanuit ondernemers, via VABIMPULS en anderszins, worden door de samenwerkende overheden verder gebracht in ondersteuningsnetwerken.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal verstrekte vouchers	50	50

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De vraagstukken voor ondernemers zijn in 2022 onverminderd groot en VABIMPULS wordt hierbij goed gevonden en gewaardeerd. Er zijn op dit moment tegen de 100 vouchers uitgegeven, hiermee wordt ruimschoots aan de doelstelling voldaan. Er wordt op dit moment naar mogelijkheden gekeken om binnen het programma het budget op te hogen en er meer vouchers uitgegeven kunnen worden, zodat we ons onverminderd kunnen blijven inzetten op dit instrument.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Hierboven is al aangegeven dat er momenteel een grote dynamiek gaande is rondom het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De emoties lopen op dit moment hoog op. De kans bestaat dat dit een aantal activiteiten gaat beïnvloeden. Het laat zich momenteel moeilijk voorspellen.

Het geven van vorm en inhoud aan toekomstperspectief voor de landbouw in processen in de gebiedsgerichte aanpak en breder legt in toenemende mate een beslag op de capaciteit in het programma. Ook het beroep op het ondersteuningsnetwerk intensificeert in het kader van de Routekaart Stalaanpassingen 2024. Deze intensivering was niet voorzien. Het is op dit moment onduidelijk of het budget toereikend is.

De provincie wil de jonge boeren toekomstperspectief bieden. De aankomende tijd gaan we samen met jonge boeren bekijken wat er nodig is om dat toekomstperspectief in te vullen. Dit geeft onzekerheid over of het huidige budget toereikend is.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
7. Landbouw en voedsel	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	15.166	2.723	17.889
Baten	5.865	807	6.672
Saldo baten en lasten	9.301 N	1.915 N	11.216 N

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Algemene voortgang van het programma

De voortgang van programma 08 Basisinfrastructuur Mobiliteit ligt op schema. Maar het vraagt wel steeds meer aanpassingsvermogen.

Het zijn erg roerige tijden. We worden geconfronteerd met een aantal grote uitdagingen bij de realisatie van het mobiliteitsbeleid.

En dat terwijl er veel van ons gevraagd wordt om Brabant nu én in de toekomst bereikbaar te houden

Onder meer de corona, stikstof en de oorlog in Oekraïne hebben verstrekende (financiële) gevolgen voor het beleidsveld mobiliteit en de meerjarige begroting. De Staten zijn hierover geïnformeerd via een statenmededeling.

Zo is het lastig om het aanbod in het OV op peil te houden, terwijl dit belangrijk is voor de toekomst van het OV als onderdeel van het Brabantse mobiliteitssysteem. Voorzichtig begint de reiziger terug te keren naar het OV (71 % over het eerste half jaar t.o.v. dezelfde periode in 2019), maar de onzekerheid over een nieuwe coronagolf blijft.

Bovendien worden de vervoerders door de combinatie van de huidige krapte op de arbeidsmarkt en hoog ziekteverzuim soms gedwongen om eerder over te gaan op de vakantiedienstregeling om rituitval te beperken.

Inmiddels is duidelijk dat de beschikbaarheidsvergoeding van het Rijk na 2022 in de huidige vorm niet wordt gecontinueerd.

Al deze onzekerheden hebben ook effect op de aanbestedingen van aflopende concessies. Na concessie West-Brabant is ook de concessie voor Oost-Brabant via een noodconcessie van 2 jaar verlengd. Door een landelijke spreiding van de aanbesteding van nieuwe concessies verwachten we betere aanbestedingsresultaten te behalen.

De stikstofproblematiek levert voor onderhoudswerkzaamheden niet direct problemen op. Omdat we vaak onderhoudswerkzaamheden combineren met reconstructie is er door de vertraging echter meer incidenteel onderhoud nodig in plaats van planmatig onderhoud, dit om achterstallig onderhoud te voorkomen. Bij de vaststelling van KOPI eerste helft 2022 laten we het uitgangspunt van werk met werk dan ook los.

De onderhoudsbegroting staat flink onder druk door de grotere onderhoudsopgave, toegenomen complexiteit en sterk oplopende prijzen vanwege de situatie in Oekraïne. We zijn daarom genooddaakt om te kiezen voor een minimaal kwaliteitsniveau zonder dat er sprake is van kapitaalvernietiging en verkeersonveilige situaties.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

Omschrijving (toelichting)

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst:

- De ontwikkeling in de Kwaliteitsindicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): KPW $\geq$ vorig jaar.
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek (provinciale wegen): WOW $\geq$ vorig jaar.

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd:

- Ontwikkeling OV-klantenbarometer: OV-klantenbarometer $\geq$ vorig jaar

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud op provinciale wegen.

De afschaling in het OV-aanbod proberen we te beperken om de functie van het OV voor de toekomst te waarborgen én snel te kunnen opschalen als de vraag naar OV daartoe aanleiding geeft. De noodzaak voor opschaling van het OV-aanbod is nog beperkt vanwege de lagere reizigers aantallen en bij de vervoerders is tevens sprake van tekort aan personeel.

Wat gaan we daarvoor doen?

Data, digitalisering en Smart Mobility

Omschrijving (toelichting)

- Het uitvoeringplan Krachtenbundeling Smart Mobility Zuid-Nederland 2020-2023 is gerealiseerd in 2023.
- De eerste versie van de Staat van Mobiliteit (indicatoren) is gereed in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

Omschrijving (toelichting)

- De provincie voert planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie (KOPI, 2018). Score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen doorstroming, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen vastgestelde bandbreedte.
- We geven inzicht in de consequenties van de verschillende scenario's voor bezuiniging op beheer en onderhoud provinciale wegen: gereed 1e helft 2022.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Reconstructie projecten vertragen als gevolg van stikstof en daarmee ook het gecombineerde groot onderhoud. Het onderhoud is steeds meer incidenteel dan planmatig. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud, maar we naderen wel het kritieke punt. Waar nodig zullen we moeten kiezen om de onderhoudswerkzaamheden los te trekken van reconstructie.

De projecten N395 Hilvarenbeek – Oirschot, N279 Asten - Meijel en N270 Deurne – Limburgse grens zijn in uitvoering. Een volledig overzicht van de provinciale projecten is opgenomen in de Programmering Mobiliteit 2023-2042.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Omschrijving (toelichting)

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is maximaal 0,2%.
- Nota van uitgangspunten voor de aanbesteding concessie West (start juli 2025) en flexcontract (start januari 2024) is in 2022 vastgesteld.
- We zorgen voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en experimenten per jaar opgestart.

- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). We introduceren uiterlijk in 2025 een betrouwbaar en goed functionerend MaaS-platform(s) in de stedelijke regio's en in het landelijk gebied van Brabant voor de reizigers voor minimaal 1 concessie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De uitvoering van OV-concessies staat nog altijd fors onder druk. Naast de lagere reizigersaantallen vanwege de nasleep van de corona-pandemie zijn de vervoerders genoodzaakt om als gevolg van personeelskrapte de dienstregeling aan te passen om rituitval te beperken. De vervoerder is primair verantwoordelijk voor personeel, wij zitten erbovenop als opdrachtgever.

Corona werkt ook nog door in de toekomstige concessies. Later dit jaar worden de Staten geïnformeerd over het Programma van Eisen voor de nieuwe concessie West. De huidige concessie is verlengd met twee jaar tot medio 2025. Hetzelfde doen we nu met concessie Oost. Door het spreiden van de aanbestedingen verwachten we een beter aanbestedingsresultaat te behalen. Binnen de huidige beperkingen (aanbod, continuïteit en aflopen beschikbaarheidsvergoeding) proberen we zo goed mogelijk in te springen op de onzekerheden en de ontwikkelingen, zoals de versnelde instroom van Zero-Emissie in concessie Oost.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit.

Omschrijving (toelichting)

In Brabant streven we naar nul verkeersslachtoffers. Elke verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar.

	2020*	2021*	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
aantal	99	91									

* realisatie

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2020.

- De ontwikkeling van het aantal ongevallen met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal ongevallen met lichamelijk letsel.

	2020*	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
aantal	1.686										

* realisatie

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De ontwikkeling van het aantal dodelijke slachtoffers is in lijn met 2020 en 2021. Echter het aandeel op provinciale wegen is wel hoger.

Wat gaan we daarvoor doen?**Sociale veiligheid****Omschrijving (toelichting)**

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is lager dan in het voorgaande jaar.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Verkeersveiligheid****Omschrijving (toelichting)**

- We zorgen voor educatie verkeersveiligheid: aantal leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en MBO dat bereikt is met BrabantsVerkeersveiligheidsLabel (BVL), Totally Traffic (TT) en TT projects (groter of gelijk aan vorig jaar).

	2021	2022	2023
aantal	207.500	209.500	211.000

**realisatie 2020 = 219.209. Door corona staan lesprogramma's onder druk en vinden we het nog te vroeg om de streefwaarden bij te stellen.*

- We voeren in deze bestuursperiode voor € 15 mln kleinschalige maatregelen uit ter verbetering van de verkeersveiligheid op provinciale wegen.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)****Wat willen we bereiken?**

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

Omschrijving (toelichting)

We gaan in Noord-Brabant uit van een ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie. De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het Schone Lucht Akkoord is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemisies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorige jaar.

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Samen met de andere provincie is het bestuursakkoord CO2 footprint neutraal bouwen ondertekend. Via uitvraag bij aanbestedingen dagen we de markt maximaal uit op het gebied van duurzaamheid. Door de recente prijsontwikkelingen in de markt als gevolg van de situatie in Oekraïne kan dit mogelijk onder druk te komen staan.

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid

Omschrijving (toelichting)

- Alle verlichting langs provinciale wegen is in 2023 vervangen door LED (uitvoering 2022 en 2023).
- We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2025 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

% elektrische bussen in concessie	2021	2022	2023	2024	2025
norm	10%	20%	20%	40%	100%

- Hergebruik van beton / asfalt bij provinciale infraprojecten op basis van contract: minimaal 50% (100% circulair in 2050).
- Energieneutraal bouwen van de provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2030).
- We schrijven duurzaamheid criteria voor in contracten, maar we willen ook graag monitoren of die eisen worden gerealiseerd om te meten hoe goed we op weg zijn naar het realiseren van onze doelstelling. We werken een KPI en monitoringsmethodiek uit voor onze ambities op het hergebruik van beton/asfalt (minimaal 50% circulair nu en 100% in 2050), energieneutraal bouwen van provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2030): gereed 2023.
- Samenwerkingsverband voor duurzaam bouwen van wegen in Brabant is operationeel en positief gewaardeerd door betrokken partners in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ontwikkelingen en onzekerheden

De uitvoering van het programma 08 Basisinfrastructuur Mobiliteit wordt geconfronteerd met een aantal ontwikkelingen en onzekerheden:

- Sterk oplopende prijzen sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne en mogelijke leveringsproblemen van specifieke bouwmaterialen voor infraprojecten.
- Ook bij de OV-concessies is er invloed van de stijgende prijzen (met name brandstof) en onzekerheid over levering materieel.

- Door de extra druk op het elektriciteitsnetwerk is het op dit moment niet mogelijk om voldoende stroom geleverd te krijgen voor de ZE bussen die in 2023 zullen instromen in Tilburg. Ook voor de ZE bussen in de concessie West-Brabant die in 2025 zullen instromen bij de start van de nieuwe concessie is het nog onzeker of er voldoende stroom geleverd kan worden.
- Meer incidenteel onderhoud en hoge indexatie op de onderhoudscontracten kan leiden tot een overschrijding op het onderhoudsbudget. Eea is ook afhankelijk van de uitgaven voor gladheidsbestrijding in de 2e helft van het jaar.
- Onzekerheid rondom (ontwikkeling van) wet- en regelgeving rondom stikstof en daarmee samenhangende vergunningverlening. Waar mogelijk worden de onderhoudswerkzaamheden losgetrokken van de reconstructie om zo veel als mogelijk (duurder) incidenteel onderhoud te voorkomen.
- Het aflopen van de regeling van de beschikbaarheidsvergoeding voor het OV door het Rijk na 2022. Het blijft onzeker hoe het herstel van de reizigersaantallen op de korte en lange termijn zich zal doorzetten. Het risico van een nieuwe coronagolf kan grote impact hierop hebben.
- Voor een aantal rijksbijdragen (SPUK) is nog geen beschikking ontvangen. Deze bijdragen kunnen pas later op de meerjarige begroting worden geraamd.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	189.682	-6.344	183.338
Baten	5.454	-	5.454
Saldo baten en lasten	184.228 N	6.344 V	177.884 N

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Algemene voortgang van het programma

De voortgang van programma 09 Mobiliteitsontwikkeling loopt achter op planning.

De (financiële) druk op de programmering van mobiliteitsprojecten is enorm. Enerzijds staat we voor een enorme mobiliteitsopgave gekoppeld aan de woningbouwopgave, en anderzijds zijn het zeer hectische en complexe tijden in zowel de wettelijke basistaken mobiliteit als in de lopende en geplande mobiliteitsprojecten. De Staten zijn hierover eerder geïnformeerd via een statenmededeling. De uitvoering van de ontwikkelagenda mobiliteit staat onder druk als gevolg van een aantal factoren:

- Er is grote onzekerheid over de wet- en regelgeving rondom stikstof en het effect op het vergunningsverleningstraject. Dit leidt tot vertraging en grote risico's voor projecten zowel in voorbereiding als in aanbesteding. Hier lopen de kosten op. Voorbeelden zijn N279 Veghel – Asten, N282 Rijen – Hulten – Reeshof en reconstructie N65.
- We worden geconfronteerd met enorme prijsstijgingen, zowel in lopende projecten als bij toekomstige projecten. Dit als gevolg van de nasleep corona én versterkt door de situatie in Oekraïne. Vooral bij infrastructurele projecten zijn de prijsstijgingen op dit moment moeilijk te beheersen.
- We hebben te maken met teruglopende beschikbare middelen voor mobiliteit, vooral na 2030.

Vergelijkbare problemen zien we ook bij onze partners in de regio als bij het Rijk. Hierdoor staat een aantal belangrijke rijksprojecten on-hold, zoals A58, A67, A50 en A2 Deil – 's-Hertogenbosch.

Rijk en regio onderkennen het belang van verstedelijking en mobiliteit voor de doorontwikkeling van de mainportstatus van Brainport-Eindhoven. Het adaptieve verstedelijkingsakkoord voor het Stedelijk gebied Eindhoven (9 gemeenten) is vastgesteld als basis voor de schaa sprong van de Brainport Eindhoven. Rijk en regio willen tijdens het BO-MIRT 2022 in het najaar besluitvorming laten plaatsvinden over het no-regret korte termijn maatregelenpakket als eerste betekenisvolle stap in de mobiliteitstransitie voor de Brainport-regio. Dit pakket bestaat uit de schaa sprong OV en spoor, inclusief multimodale knoop en HOV 4, maatregelenpakket mobiliteitstransitie en het pakket HWN/OWN. Daar zal ook een besluit worden genomen over de A58 Eindhoven – Tilburg.

Ook voor de andere Brabantse steden worden verstedelijkingsakkoorden opgesteld met daaraan gekoppeld de mobiliteitsopgave.

De huidige vertraging bij aantal grote infrastructurele (rijks)projecten bevestigt ons de keuze voor de mobiliteitstransitie. OV, mobiliteitshubs, fiets en de werkgeversaanpak vormen een belangrijk onderdeel van de verstedelijkingsakkoorden en hebben een directe relatie met het Toekomstbeeld OV2040 (TBOV 2040). De provincie heeft vervolgonderzoeken gedaan en we willen in het najaar hierover afspraken met de minister maken. De regionale afspraken die hieruit volgen worden opgenomen in de Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP).

Het is onvermijdelijk dat we moeten kiezen in welke mobiliteitsprojecten en -opgaven we als provincie wel op inzetten én waar niet, waarbij zowel de uitvoeringskracht als de stapeling van risico's in de afweging een rol spelen.

Via de Programmering Mobiliteit 2023-2042 hebben we inzicht gegeven hoe we tot de scherpe keuzes komen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

Omschrijving (toelichting)

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of – 5 minuten:

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.
*Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De doorontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem heeft hinder van een aantal factoren, terwijl de filedruk weer snel oploopt na het loslaten van de beperkende corona-maatregelen zoals het thuiswerkadvies.

Wat gaan we daarvoor doen?

(Snel-)fietsroutenetwerk

Omschrijving (toelichting)

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (3 in 2022, 7 in 2023 en 9 in 2025).
- Vaststellen van het Brabants netwerk voor het Nationaal Toekomstbeeld Fiets 2040.
- Afspraken over investeringen (inclusief fietsparkeren) ihkv Nationaal Toekomstbeeld Fiets tijdens BO-MIRT 2022.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij de eerste bestuursrapportage 2022 zijn de streefwaardes voor de realisatie van het provinciale snelfietsroutenetwerk aangepast. Vanwege de complexiteit (bijvoorbeeld grondaankopen en inpassing) duurt het langer om volledige routes te realiseren. In 2021 is Tilburg – Waalwijk opgeleverd. Met Rijen – Tilburg is het eerste deel van Breda – Tilburg opgeleverd in 2022. Later dit jaar zal Uden – Nistelrode (- Oss) gereed komen.

Het Brabants Toekomstbeeld Fiets (infrastructuur, fietsparkeren en fietsstimulering) wordt opgesteld en de Staten worden hierover in het najaar geïnformeerd. Dit dient als basis voor nadere afspraken met het Rijk bij BO-MIRT 2022. Het is nog onduidelijk wat de rol en positie van het Rijk op het fietsdossier is.

Goederencorridor

Omschrijving (toelichting)

- Wilhelminakanaal geschikt voor klasse IV schepen tot en met haven Loven (Tilburg): oplevering in 2025.
- Vervolgafspraken over de realisatie van truckparking(s) op corridor Rotterdam – Venlo.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Herbouw Sluis II in het kader van de verbreding en verdieping van het Wilhelminakanaal (uitvoering door RWS) is vertraagd door stikstof. Het project staat op de prioriteringslijst van rijksprojecten. Voor de verdieping en verbreding tot aan haven Loven (fase 1,5) is een ontwikkelperspectief opgesteld met

procesafspraken en een update van de MKBA.

Samen met het Rijk is een landelijk onderzoek gestart naar de mogelijkheid tot realisatie van truckparkings in combinatie met verzorgingsplaatsen langs rijkswegen (nu wettelijk nog niet toegestaan). Hierdoor zal de ontsluiting via de snelwegen plaatvinden en niet via het onderliggende wegennet. Dit betekent minder belasting voor de kernen en een verbetering van de leefbaarheid. Gemeenten zullen hierdoor eerder bereid zijn om hun medewerking te verlenen en de handhaving is beter te organiseren.

OV-netwerk

Omschrijving (toelichting)

- Vervolgafspraken Toekomstbeeld OV 2040 bij BO-MIRT 2022.
- Vervolgafspraken over OV Breda- Gorinchem – Utrecht / A27 bij BO-MIRT 2022.
- Vervolgafspraken Brainportlijn, De Run en HOV/HUB Eindhoven in 2022.
- Vervolgafspraken nav HOV studie Breda in 2022.
- Afspraken over realisatie HOV-voorzieningen kom Aalst (voormalige N69).
- Start voorbereiding / uitvoering PHS in 2022 (oplevering 2030).
- Realisatie Maaslijn door derden: oplevering in 2024.
- Bus Rapid Transit Eindhoven – Meierijstad – Nijmegen (onderdeel A50 pakket in RMP): onderzoek uitgevoerd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is overeenstemming over de ambitie en gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk, provincie en regio voor de mainportstatus van de Brainportregio. Ook voor de andere stedelijke regio's worden dit jaar verstedelijkingsakkoorden ondertekend om de woningbouwopgave te kunnen realiseren. Voor de mobiliteitsopgaven die daarbij horen zijn vervolgafspraken over het Toekomstbeeld OV 2040 cruciaal. We werken toe naar vervolgafspraken tijdens BO-MIRT in het najaar. Het is wel de vraag of er voldoende rijksmiddelen beschikbaar komen voor het realiseren van deze opgaven.

Deze mobiliteitstransitie is belangrijk voor de verstedelijkingsopgaven. De HOV studie Breda wordt uitgevoerd en de vervolgafspraken zullen gemaakt worden in het RMP 2023. Het Bus Rapid Transit concept is in het kader van het A50-pakket opgestart en er is een intentie-overeenkomst ondertekend voor een hoogwaardige verbinding Breda-Gorinchem-Utrecht.

De realisatie van de Maaslijn zit bij provincie Limburg en ProRail. De aanbesteding is stopgezet vanwege de prijsstijgingen en de levering van materialen.

Wegennet

Omschrijving (toelichting)

- Er is in deze bestuursperiode een definitief besluit over de bundelroute in het kader van de bereikbaarheid Eindhoven / Helmond / Nuenen. Draagvlak is daarbij belangrijk.
- We realiseren de nieuwe N69 (oplevering 2022)
- We realiseren de N279 Veghel – Asten (oplevering in 2023)
- We realiseren de N629 (oplevering Fase II in 2025)
- We realiseren de N65 (oplevering 2024)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De nieuwe verbinding N69 is eerder opgeleverd dan gepland. Bij veel andere provinciale en rijksprojecten is er sprake vertraging als gevolg van onduidelijkheid in de wet- en regelgeving rondom stikstofdepositie en het effect daarvan op het vergunningsverleningstraject. De rijksprojecten zijn on-hold gezet, waarbij voor A58 Eindhoven – Tilburg dit jaar nog vervolgspraken over de realisatie worden gemaakt.

Na het afwijzen van het PIP van de N279 Veghel-Asten is samen met de regio een nieuw handelingsperspectief opgesteld.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Omschrijving (toelichting)

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019:

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

**Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.*

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat gaan we daarvoor doen?

Multimodaal netwerk

Omschrijving (toelichting)

- MIRT-verkenning spoorknooppunt 's-Hertogenbosch opgeleverd in 2023
- Definitieve afspraak met Rijk, regio en bedrijfsleven over de trimodale ontwikkeling haven Loven (Tilburg) op de corridor Rotterdam – Venlo in 2022.
- Vervolgspraken tijdens BO-MIRT 2022 over Eindhoven als internationaal knooppunt nav het brainport onderzoek.
- We innoveren 6 bestaande OV-knooppunten tot mobiliteitshubs en ontwikkelen we samen met gemeenten minimaal 6 nieuwe innovatieve mobiliteitshubs in de periode tot 2023.
- MobilitymoveZ.NL heeft in de periode 2020-2023 20 nieuwe mobiliteitsoplossingen getest, waarvan 10 ook succesvol verder in de praktijk zijn gebracht.
- Talking Traffic heeft in 2023 minimaal 6 mobiliteitsdiensten operationeel in Brabant via slimme verkeerslichten.
- In 2025 is het maatregelenpakket De Run uitgevoerd.
- Afspraken over fietsparkeren Breda, Oss en 's-Hertogenbosch in 2022.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De realisatie van fase 1,5 (verdieping en verbreding tot aan haven Loven) en daarmee trimodale ontwikkeling van de haven Loven zelf is hierdoor onzeker. De oplevering in 2023 is niet meer haalbaar. Vervolgafspraken voor dit onderdeel van het kanaal tijdens BO-MIRT 2022.

Het belang van de ontwikkeling van Eindhoven als internationaal knooppunt is onderstreept tijdens het BO Leefomgeving. Vervolgafspraken voor een eerste pakket van maatregelen en bijbehorende financiering worden gemaakt tijdens BO-MIRT 2022 in het najaar.

De MIRT-verkenning voor Spoorknooppunt 's-Hertogenbosch is opgestart, wordt opgeleverd in 2023 en dient als basis voor vervolgafspraken.

De realisatie van mobiliteitshubs en afspraken over fietsparkeren zijn onderdeel van de mobiliteitsopgave van de verschillende verstedelijkingsakkoorden. De afspraken hierover landen in de RMP's. De inzet van het Rijk op het fietsdossier is nog onduidelijk.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Omschrijving (toelichting)

Het aantrekkelijk maken van alternatieven voor de (eigen) auto: lopen, fietsen, gedeelde mobiliteit voor iedereen.

- De indicator wordt opgenomen in begroting 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

Omschrijving (toelichting)

- We zorgen voor een toegankelijk OV-systeem: betalen met bankpas in OV ingevoerd in 2022.
- We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2022 18 gemeenten die meedoen met Doortrappen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

Omschrijving (toelichting)

Doel en indicator wordt opgenomen in begroting 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

Omschrijving (toelichting)

- In deze bestuursperiode besluit over / onderzoek naar potentie van minimaal 3 komomleidingen.
- Realiseren Schaalsprong Fiets: 20% meer fietskilometers (op de snelfietsroutes in 2027 tov 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten.
- Fietsstimulering via werkgevers: 200 werkgevers die fiets stimuleren in hun organisatie via Sjees gangmakers in 2022.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ontwikkelingen en onzekerheden

De uitvoering van het programma 09 Mobiliteitsontwikkeling wordt geconfronteerd met een aantal ontwikkelingen en onzekerheden:

- Een groot aantal rijksprojecten is on-hold gezet vanwege stikstof (capaciteit). Dit leidt niet alleen tot onzekerheid over / latere oplevering, maar heeft ook invloed op provinciale projecten. Dit kan impact hebben op de provinciale bijdrage en / of op eventueel te maken (vervolg)afspraken bij het BO-MIRT.
- Sterk oplopende prijzen, specifiek van bouwmaterialen, sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne. Ook de leveringszekerheid kan een issue worden.
- Onzekerheid rondom (ontwikkeling van) wet- en regelgeving rondom stikstof en daarmee samenhangende vergunningverlening.
- Voor een aantal rijksbijdragen (SPUK) is nog geen beschikking ontvangen. Deze bijdragen kunnen pas later op de meerjarige begroting worden geraamd.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

9. Mobiliteitsontwikkeling	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	167.063	-88.098	78.965
Baten	52.138	-22.940	29.198
Saldo baten en lasten	114.924 N	65.158 V	49.767 N

Programma 10 Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed

Algemene voortgang van het programma

Het programma loopt op koers. Op basis van de uitvoeringsagenda Vrijetijd, Cultuur en Sport '21/'22 en Uitvoeringsagenda Erfgoed wordt gewerkt aan de doelstellingen zoals opgenomen in Beleidskader Vrijetijd, Cultuur en Sport '21/'22 en het verlengd Beleidskader Erfgoed. Via het programmeerdocument 2022 bent u geïnformeerd over de voortgang op deze beide uitvoeringsagenda's (zie statenmededeling).

Ook hebben we de vigerende uitvoeringsagenda's geactualiseerd en de looptijd met een jaar verlengd tot en met 2023. Dit omdat - conform het addendum van het bestuursakkoord - is afgesproken de uitvoeringsagenda van Levendig Brabant volgend op het nieuwe beleidskader, na de verkiezingen in 2023 vast te stellen (zie statenmededeling).

We zijn voortvarend bezig met het opstellen van het hierboven genoemde nieuwe beleidskader Levendig Brabant 2030. Na de ophaalfase is inmiddels ook de dialoogfase afgerond waarbij we in gesprek zijn gegaan met uitvoeringsinstanties, stakeholders, gemeenten en experts over het nieuwe beleidskader. Vaststelling van het kader is voorzien 4e kwartaal 2022. Zie verder statenmededeling (update Kader 2030) en www.levendigbrabant.nl.

Twee jaar na de coronacrisis is de impact voor culturele instellingen en makers in Brabant nog groot. Toch lijkt het met de culturele instellingen, ten opzichte van een jaar eerder, weer wat beter te gaan, hoewel het publiek de weg naar cultuur en musea nog niet volledig heeft teruggevonden. De effecten van Corona komen ook uitgebreid aan bod in het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur wat in juni 2022 verschenen is (zie website). Vooruitlopend op het nieuwe beleidskader en als onderdeel van de uitvoeringsagenda 2023 bereiden we maatregelen voor om in de vorm van pilots de sector te versterken en het publieksbereik te vergroten.

Op basis van het onderzoek NSOB naar het erfgoedveld hebben we duidelijke accenten gezet in het erfgoedbeleid (zie statenmededeling): kiezen voor de kracht van erfgoed in ruimtelijke ontwikkelingen en kiezen voor de verbeeldingskracht en verbindingskracht van erfgoed in verhaallijnen. Dit is overeenkomstig de accenten die in de uitvoeringsagenda erfgoed 2021-2022 zijn gelegd. Ook werken we aan een prototype van een 'inspiratie laag' op de reeds bestaande Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW). Deze geeft extra informatie over de historische verhalen van de locatie en voedt daarmee de inspiratie bij zowel behoud als bij (her)ontwikkeling van de locatie. Zie ook: CHW Noord-Brabant.

Na een aanloop met intensieve voorbereiding en 2 jaar uitstel in verband met Corona heeft in augustus 2022 de Vuelta plaatsgevonden, waarbij Brabant prominent in beeld was met 2 etappes op Brabants grondgebied. Hierbij vormde de erfgoedparel Zuiderwaterlinie voor de etappe Utrecht-Den Bosch het decor alsmede het historisch centrum van Breda; een mooie cross-over tussen Sport en Erfgoed. Verder bekijkt GS samen met de BrabantStad-gemeenten en de provincie Gelderland of het mogelijk is een bid uit te brengen om gastheer te zijn van het Multi EK Wielrennen in 2025 (zie statenmededeling).

Tot slot is in samenwerking met andere overheden en bedrijven door VisitBrabant de nieuwe campagne 'Brabant Dichterbij' gelanceerd, waarmee we vooral vanuit de grensstreken meer bezoek aan Brabant willen genereren en zo bij te dragen aan een levendig Brabant.

Wat willen we bereiken?

Onderscheidend, divers en inclusief Brabants cultuur- sport- en vrijetijdsaanbod

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Gemiddelde beoordeling van Brabanders voor het totale cultuuraanbod, streefwaarde 7,3.
- % bezoekers van ondersteunde topsportevenementen dat (meer dan) tevreden is over het evenement (streefwaarde ≥80%)

- Aantal bezoekers aan Brabant (streefwaarde in 2022: $\geq 65\%$ van (pre-Corona) niveau 2019)
- Tevredenheid van bezoekers aan Brabant (streefwaarde Net Promotor Score-score ≥ 13 (2019 = 13))

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hieruit blijkt dat de Brabanders gemiddeld een 7,2 geven voor het totale cultuuraanbod. Dit is echter een minimaal verschil ten opzichte van de 7,3 streefwaarde 2022.

Voor wat betreft het aantal bezoekers aan Brabant: in het 1ste kwartaal 2022 is het aantal binnenlandse bezoekers bijna weer op het niveau van 2019 (voor corona). Het aantal buitenlandse bezoekers neemt toe maar blijft nog zo'n 40-50% achter bij het niveau van 2019. Aangezien deze meting voor de start van het toeristisch seizoen is gedaan, stemmen deze cijfers optimistisch over het herstel.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bijdragen aan ontwikkeling Brabants icoon Van Gogh

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Naast de bijdrage aan de Van Gogh Sites Foundation is in het 2e kwartaal van 2022 ook besloten tot een bijdrage aan het ontwerpplan Van Gogh Homeland Experience (VGHX). VGHX is een themapark nieuwe stijl met een aanbod van aantrekkelijke samenhangende belevingslocaties, verspreid over Brabant en in relatie met natuur en leefomgeving. Overigens leidt de bijdrage voor de ontwerpfase niet tot commitment voor de volgende stappen, daarover volgt mogelijk aparte besluitvorming.

Inzet Leisure Ontwikkel Fonds (LOF) Noord-Brabant

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 is 1 startup gefinancierd voor een bedrag van € 25.000 en een lening van € 450.000 verstrekt. De marketingstrategie is in wording en wordt na de zomer gelanceerd. De verwachting is dat er dan meer projecten ingediend zullen worden.

Meerjarige ondersteuning van professionele- en amateurkunst (incl. PZN)

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor de periode van 2021 t/m 2024 worden 54 professionele (inclusief Philharmonie Zuid-Nederland) en 18 amateurinstellingen ondersteund. Vier instellingen, welke niet in aanmerking zijn gekomen voor de meerjarige subsidie hebben beroep aangetekend bij de rechtbank. Van een van deze vier heeft de rechter eind juni uitspraak gedaan. Die uitspraak wordt op moment van schrijven bestudeerd.

Ondersteunen van topsportevenementen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In augustus 2022 heeft de Vuelta plaatsgevonden, met 2 etappes op Brabants grondgebied Utrecht-Den Bosch, Breda- Breda. Bij dit evenement zijn ook cross-overs gerealiseerd met andere beleidsdoelstellingen op het gebied van onder andere duurzaamheid en gezond bewegen. Evaluatie van het evenement is voorzien begin 2023 en zal ter informatie naar uw Staten worden gestuurd. Verder wordt onderzocht of het mogelijk is een bid uit te brengen om gastheer te zijn van het Multi EK Wielrennen in 2025. E.e.a. in samenwerking met de BrabantStad-gemeenten en de provincie Gelderland (zie statenmededeling).

Ondersteunen van uniek sporten

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Naast de ondersteuning via een 7-tal loketten voor uniek sporten waar mensen met een beperking of chronische terecht kunnen wordt ook via het BrabantSport Fonds side-events bij topsportevenementen mogelijk gemaakt. Tot slot heeft GS in het 2e kwartaal van 2022 ook besloten tot een bijdrage aan de Para Tennis Masters in Oss en de Parkinson games die begin 2023 worden georganiseerd in Eindhoven.

Stimuleren (inter)nationale topcultuur met inzet van Brabant C Fonds

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Inmiddels is via de uitvoeringsagenda 2023 besloten om het Brabant C Fonds nog een jaar te verlengen. Bij het opstellen van het nieuwe beleidskader 2030 wordt de inzet voor 2024 en verder gezien.

Wat willen we bereiken?

Meer bekendheid van het Brabantse cultuur-, sport en vrijetijdsaanbod

Omschrijving (toelichting)

Het aanbod op het gebied van sport, cultuur, recreatie en toerisme willen we op een samenhangende, herkenbare en inspirerende wijze aan Brabanders en bezoekers laten zien.

Indicatoren:

- Waardering van de zichtbaarheid van het Brabantse cultuuraanbod ($\geq 6,7$).
- Het aantal contactmomenten op social media voor BrabantSport (2021: 4,1 mln.; 2022: 4,4 mln.).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hieruit blijkt dat de waardering van de zichtbaarheid van het Brabantse cultuuraanbod 6,8 bedroeg en daarmee de beoogde streefwaarde van $\geq 6,7$ heeft gehaald. Van de andere indicator m.b.t. contactmoment BrabantSport volgt de meting na afloop 2022. Op dit moment is er geen indicatie dat de streefwaarde niet gehaald worden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoeren van Brabantbrede marketingstrategie

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het bereik van het digitaal platform is gegroeid bij de juiste doelgroep, facebook-, instagramvolgers en abonnees op VisitBrabant-magazines zijn gegroeid, Brabant wordt gepresenteerd bij de reisindustrie van de focuslanden. In het 2e kwartaal 2022 is de campagne 'Brabant Dichterbij' dichterbij van start gegaan, met als doel meer bezoekers naar Brabant te trekken. Zie ook de website.

Wat willen we bereiken?

Ontwikkelen van toptalenten in Brabant

Omschrijving (toelichting)

We willen laten zien dat Brabant een plek is waar talent zich kan ontwikkelen. Hiertoe stimuleren we de ontwikkeling van culturele en sporttalenten.

Indicator:

- Percentage ondersteunde talenten dat aangeeft tevreden tot zeer tevreden te zijn over de geboden ontwikkelkansen ($\geq 80\%$)
- Percentage topsporters/toptalenten Brabant t.o.v. landelijk ($\geq 16\%$)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hierbij is geen kwantitatieve meting gedaan maar uit de kwalitatieve meting blijkt dat de talenten overwegend zeer positief zijn over geboden ondersteuning. V.w.b. % topsporters is een meting voorzien in 2023. Op dit moment hebben we geen indicatie dat de streefwaarde niet gehaald wordt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteuning van talenthubs

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In het 2e kwartaal van 2022 is een evaluatie uitgevoerd van de talenthubregeling. De positieve uitkomst van de evaluatie wordt meegenomen bij het dit jaar op te stellen Beleidskader Levendig Brabant 2030.?

Ondersteuning van Team NL Centrum Zuid

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Via onze bijdrage aan BrabantSport faciliteren we talenten in het nastreven van hun ambities als topsporter. Dat doen we samen met partners zoals NOC*NSF en sportbonden. Daarnaast verbinden wij gearriveerde topsporters aan Brabant en zetten we ze in als ambassadeur voor (sport & bewegen in) onze provincie.

Wat willen we bereiken?

Versterken van innovatief vermogen en ondernemerschap van de cultuur, sport en vrijetijdssector

Omschrijving (toelichting)

We willen de marktpositie van (startende) ondernemers in de creatieve en vrijetijdssector ontwikkelen en versterken. Wij ondersteunen organisaties en ondernemers in het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen en partnerships.

Indicatoren:

- Ranking aantal bedrijven en startups in creatieve sector t.o.v. andere provincies (≤ 5)
- Ranking aantal bedrijven in subsector kunsten en cultureel erfgoed t.o.v. provincies (≤ 6)
- Aandeel private financiering in Brabant Sportfonds (50% in 2022)
- Aantal bij VisitBrabant aangesloten ondernemers (≥ 250 in 2022)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hierbij blijkt de Provincie Noord-Brabant op de 5e plek ten opzichte van andere provincies te staan t.a.v. het aantal bedrijven en startups in creatieve sector en een 6e plek sub sector kunsten en cultureel. Ook het aan deel van 50% private financiering in Brabant Sportfonds wordt gerealiseerd en zijn 275 ondernemers aangesloten bij VisitBrabant.

Wat gaan we daarvoor doen?

Doorontwikkelen van de BrabantSport innovatieagenda en het mede mogelijk maken van de uitvoering

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De BrabantSport Innovatieagenda richt zich op innovaties voor met name topsport & talentontwikkeling, evenementen en het BrabantSportFonds. Voor 2022 ligt de focus op projecten rond topsport & talentontwikkeling. Vanaf 2023 krijgen ook evenementen en de inhoudelijke lijnen van het BrabantSport Fonds een plek in de Innovatieagenda. Op basis daarvan worden op dit moment 4 projecten ondersteund. Zie verderwebsite.

Ondersteunen van ondernemerschap in de vrijetijdssector via business services

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Via VisitBrabant wordt een breed pallet aan diensten aangeboden waar ondernemers (tegen betaling) gebruik van kunnen maken om hun vrijetijdsonderneming/activiteit in Brabant op de kaart te zetten. Betreft onder andere het geven van een nationaal en internationaal podium aan het bedrijf/de activiteit, inbedding in campagnes, activiteiten en gebruikmaking van tools. Ruim 275 ondernemers hebben reeds gebruik gemaakt van deze diensten.

Voortzetten regeling Impulsgelden

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De regeling is ook in 2022 opnieuw opengesteld waarbij we incidenteel, vanwege Corona, een extra impuls geven (op basis van motie M33 Extra impuls Impulsgelden, bij Beleidskader Vrije Tijd, Cultuur en Sport 2021-2022 van 26 maart 2021).

Wat willen we bereiken?

Het erfgoed fysiek en digitaal duurzaam behouden, ontwikkelen, benutten en ontsluiten

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Het percentage rijksmonumenten in matige of slechte staat in de provincie Noord-Brabant volgens onze jaarlijkse Monumenten-monitor niet hoger is dan het percentage van de 0- meting in 2017 (18,7%)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De meting volgt naar verwachting eind 2022. Er is op dit moment geen indicatie dat de streefwaarde niet gehaald wordt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Het erfgoed fysiek en digitaal duurzaam behouden, ontwikkelen, benutten en ontsluiten.

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De voorziene activiteiten lopen conform planning. Zo is in 2e kwartaal 2022 de jaarlijkse restauratieregeling is opengesteld.

Wat willen we bereiken?

De (verbeeldings)kracht van erfgoed benutten en inzetten voor behoud en ontwikkeling van erfgoed en ter versterking van de omgevingskwaliteit van Brabant.

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren

- Verhaallijnen worden uitgedragen
- Inspiratie- en informatielagen zijn aan de CHW toegevoegd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat gaan we daarvoor doen?

We benutten (verbeeldings)kracht van erfgoed via 4 verhaallijnen

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Aan de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) is in via een pilot een zogenaamde 'inspiratie laag' toegevoegd. Op die manier willen we met de CHW als juridische basis, informatie ontsluiten/verhalen op de kaart zetten. Tevens willen we op die manier voor de burger eenvoudiger de historie van een gebied meer zichtbaar maken, zodat er bij ontwikkelingen in de toekomst de mogelijkheid is om de samenhang met de historie van de plek te versterken. We werken het prototype allereerst uit voor het gebied Grave-Ravenstein.

Wat willen we bereiken?

We werken samen met de samenleving, trekken op met andere overheden, ondernemers, eigenaren en burgers.

Omschrijving (toelichting)

Indicator

- Netwerken van partijen die erfgoed beheren, ontwikkelen en ontsluiten

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Loopt op koers. Zo werken we via het in 2022 opgericht gemeenschappelijk orgaan Hollandse Waterlinies aan het behoud van dit werelderfgoed (zie memo gedeputeerde, maart 2022). Daarnaast hebben we een samenwerkingsverband voor het zichtbaar en beleefbaar maken van de Zuiderwaterlinie.

Wat gaan we daarvoor doen?

We werken samen met de samenleving, trekken op met andere overheden, ondernemers, eigenaren en burgers

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We werken aan het uitbreiden van het netwerk van kloosterleven met niet religieuze partners om zo de toekomst van het samenwerkingsverband te borgen. Zie ook de website brabantskloosterleven.nl. Ook zijn we voor de verhaallijnen innovatief Brabant en bestuurlijk Brabant in gesprek met partners om te bezien in hoeverre we hun initiatieven kunnen ondersteunen.

Wat willen we bereiken?

Op orde houden van de basis

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren

- Meer efficiënte en effectieve samenwerking tussen de provinciale uitvoeringsorganisaties en het erfgoedveld.
- Toename aantal collectiestukken in Brabant Cloud en organisaties die aangesloten zijn.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De meting van het aantal collectiestukken in de Brabant Cloud is voorzien eind 2022. Er is op dit moment geen indicatie dat de streefwaarde (toename) niet gehaald wordt.

Wat gaan we daarvoor doen?

We houden de basis op orde Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is een onderzoek uitgevoerd door NSOB (Nederlandse School voor Openbaar Bestuur) naar het erfgoedveld gericht op doeltreffendheid en doelmatigheid. De uitkomsten van dit onderzoek is met de Staten gedeeld (zie statenmededeling) en worden meegenomen in het op te stellen beleidskader Levendig Brabant 2030.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Onzekerheden betreffen de uitnutting van subsidieregelingen voor Cultuur en Erfgoed, aangezien de realisatie wordt bepaald door de (timing van) van de subsidieaanvragen. Daarnaast zijn er met name voor het onderdeel 'Verbeeldingskracht van Erfgoed' uitgaven die sterk gelieerd zijn aan samenwerking met en initiatieven vanuit externe partners, waarvan de realisatie in omvang en planning niet met zekerheid aan te geven is.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	67.786	-8.490	59.296
Baten	651	-	651
Saldo baten en lasten	67.135 N	8.490 V	58.645 N

Algemeen financieel beleid

Inleiding

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille. Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

Algemeen financieel beleid	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Algemene dekkingsmiddelen	605.925 V	56.087 V	662.011 V
Lasten	2.784	5.289	8.072
Baten	608.708	61.375	670.084
Overhead, Vpb en stelposten	140.153 N	27.226 N	167.379 N
Lasten	140.153	27.226	167.379
Baten	-	-	-
Mutaties in reserves	247.710 V	155.225 N	92.485 V
Stortingen	507.648	115.433	623.081
Onttrekkingen	755.357	-39.791	715.566
Saldo	713.482 V	126.365 N	587.117 V

Paragrafen

Bedrijfsvoering

Algemene voortgang van het programma

De ontwikkeling van de bedrijfsvoering ligt op koers. Om de maatschappelijke opgaven waarvoor we staan zo effectief mogelijk te kunnen realiseren, blijven we investeren in een opgave gestuurde netwerkorganisatie. Gebiedsgericht aan de slag gaan met opgaven is hierbij een belangrijk onderdeel. Met deze manier van werken organiseren we wendbaarheid in de organisatie. Daarmee zijn we in staat om in te spelen op de veranderende omgevingsvragen en tegelijkertijd kwaliteit te blijven bieden bij de uitvoering van onze kerntaken.

Via de Statenmededeling toekomstbestendige organisatie hebben we een update gegeven van de voortgang “toekomstbestendige organisatie” van Koers 2030. Hierbij hebben we informatie gegeven over de ontwikkeling van de organisatie en bedrijfsvoering.

We hebben in de afgelopen periode gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de drie thema's die benoemd zijn onder toekomstbestendige organisatie van Koers 2030:

- **Organisatieontwikkeling:** Er is een ontwikkeltraject rond opgave gestuurd werken gestart voor opdrachtnemers en programmabeheersers, zodat deze werkwijze nog breder in de organisatie landt en verankerd wordt. Daarnaast wordt gewerkt aan een ontwikkeltraject rondom gebiedsgericht werken voor medewerkers en wordt verkend hoe we gebiedsgericht werken verder kunnen ontwikkelen.
- **Toekomstbestendige bedrijfsvoering:** Afgelopen periode zijn, als voorbereiding op de besluitvorming rondom schoon opleveren, de ontwikkelingen en benodigde budgetten voor ICT en CIO Office in beeld gebracht. Daarmee hebben we de basis gelegd om komende jaren onze systemen te beheren en door te ontwikkelen en het datagedreven werken te ondersteunen. Er wordt hard gewerkt aan de ICT Transformatie. De iCatchers zijn bedoeld om te leren hoe een data gedreven aanpak in de praktijk van onze provinciale organisatie werkt en hoe je deze kunt versnellen. Dat begint vruchten af te werpen. Zo zijn er mooie resultaten geboekt in de aanpak van de Eikenprocessierups. Daar maken we de slag met data van bestrijden naar beheersen. Dit door data uit zeer uiteenlopende disciplines bij elkaar te brengen in een voorspellend model dat tot onvermoede handelingsopties leidt in de aanpak van de Eikenprocessierups. Inmiddels werken we hierin samen met enkele gemeenten, kennisinstellingen en de VNG. Daarnaast ervaart de organisatie de mogelijkheden van anders werken, ontmoeten en reizen, zonder beperkende Corona-maatregelen. Momenteel wordt de vervoersvisie vertaald naar een nieuwe vervoersregeling, waarin de nieuwe manier van werken, ontmoeten en reizen wordt uitgewerkt. Fysiek vindt de doorontwikkeling van het provinciehuis plaats om ook daar in de nieuwe manier van werken en ontmoeten te voorzien. Tevens hebben we de eerste stappen gezet om de verduurzaming van het provinciehuis op te pakken. Zoals in de Statenmededeling verduurzaming provinciehuis benoemd starten we daarvoor met een verduurzaming bij de renovatie van de nieuwbouw bij het provinciehuis, waarbij we deze van energielabel C naar A++ brengen. Daarnaast hebben we haalbaarheidsonderzoeken laten doen naar diverse initiatieven waarmee we de verduurzaming van het provinciehuis stapsgewijs kunnen oppakken. De komende periode gebruiken we om de initiatieven uit de haalbaarheidsonderzoeken uit te werken naar businesscases.
- **Aantrekkelijk werkgeverschap:** Met het project Werken voor Brabant wordt de samenwerking opgezocht met andere Brabantse overheidsorganisatie, om zo samen een aantrekkelijk werkgever te kunnen zijn in een steeds krappere arbeidsmarkt. Daarnaast is het recruitment office inmiddels operationeel. Dat wil zeggen dat we steeds meer actief zoeken naar potentiële nieuwe collega's, er

wordt gewerkt aan het opzetten van stevigere arbeidsmarkt communicatie en we de werving zoveel mogelijk kandidaat gericht maken (bijvoorbeeld in onze vacatureteksten).

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling: Een slimme en slagvaardige provincie, opererend in samenwerking met partners en een organisatie die deze manier van werken optimaal ondersteunt

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Toekomstbestendige bedrijfsvoering: Een organisatie die klaar voor een nieuwe manier van werken, ontmoeten en reizen, passend bij de 'nieuwe werkelijkheid'

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Aantrekkelijk werkgeverschap: Een aantrekkelijk en modern werkgever zijn om talent voor Brabant aan te trekken en te kunnen behouden

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Doorontwikkelen van systemen en benutten van data voor maximale ondersteuning van opgavegestuurd werken

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

We voldoen aan nieuwe wetgeving en handelen rechtmatig

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat willen we bereiken?

Indicatoren

Wat gaan we daarvoor doen?

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Omschrijving (toelichting)

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bevlogenheid medewerkers in beeld

Omschrijving (toelichting)

Via het medewerkersonderzoek meten we periodiek de bevlogenheid van medewerkers en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score bevlogenheid medewerkers in het medewerkersonderzoek (streefwaarde: 7,4, voorjaar 2021 7,1).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Beweging en verfrissing in de organisatie.

Omschrijving (toelichting)

Voldoende verfrissing en vernieuwing van talent in de organisatie: nieuwe instroom stagiaires, Brammers, Britters, trainees en nieuwe instroom medewerkers met een (tijdelijke) arbeidsovereenkomst: aantal medewerkers t.o.v. totaal (referentiejaar 2019)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Datalab als centraal punt voor vertaling van beleidsvragen naar datavragen

Omschrijving (toelichting)

Indicator: In Q3 2021 is het beoogde Datalab operationeel. Dit ontwikkelt zich richting Q4 2022 door tot een plaats waar programma's hulp krijgen met de vertaling van beleidsvragen naar datavragen en -producten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De organisatie is 'in control'

Omschrijving (toelichting)

Indicator: Jaarlijks wordt een goedkeurende verklaring afgegeven door de accountant bij de jaarrekening.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Goed werkgeverschap in beeld

Omschrijving (toelichting)

Via het medewerkersonderzoek meten we periodiek hoe medewerkers werkgeverschap van de provincie beoordelen en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score werkgeverschap in het medewerkersonderzoek (streefwaarde: 7,2, voorjaar 2021 7,2).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Realisatie iCatcher trajecten

Omschrijving (toelichting)

Indicator: In Q4 2022 geldt voor tenminste 3 iCatcher trajecten dat ze de stap hebben gemaakt van niveau 1 van Gartner (beschrijvende analyse) naar niveau 2 (verklarende analyse). Deze iCatchers zijn projecten waarbij we data inzetten om concrete resultaten te boeken met data gedreven werken op beleidsthema's en we gebruiken ze als showcases en versnellers voor het benutten van data.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Telefonische bereikbaarheid

Omschrijving (toelichting)

Indicator: Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tijdige afhandeling van facturen

Omschrijving (toelichting)

Indicator: 95% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tijdige afhandeling van subsidies

Omschrijving (toelichting)

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij de vorige bestuursrapportage hebben wij aangegeven dat de norm van 95% dit jaar niet realistisch is. We streven dit jaar naar 92% afhandeling binnen de termijnen. Het percentage ligt momenteel op 92% binnen de termijn afgehandeld. De oorzaak voor deze afwijking is gelegen in de zeer hoge werkdruk bij het team subsidies. Hierdoor is prioriteren in cases noodzakelijk

Verantwoording gebruik algoritmes

Omschrijving (toelichting)

Indicator: In Q4 2021 zijn concrete stappen gezet ten aanzien van de verantwoording van het gebruik van algoritmes. We hebben dan een inventarisatie uitgevoerd naar algoritmes die we zelf als PNB gebruiken en er is een eerste proeve van een algoritmeregister opgeleverd. In Q4 2022 zal dit register voor PNB zijn gevuld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Omschrijving (toelichting)

	2022	2023	2024	2025
Norm Quotumwet* (aantal fte)	44,4	47,8	49,4	49,4

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ziekteverzuim

Omschrijving (toelichting)

Indicator: Verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar (streefwaarde: <3,51%)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Realisatie ziekteverzuim over 1ste kwartaal 2022: 5,62%

De stijging van het ziekteverzuim ten opzichte van 2021 (5,28%) komt vooral door toename van psychisch en arbeidsgebonden verzuim. Het hoge verzuim in het eerste kwartaal zal ook de komende perioden zichtbaar blijven in de verzuimcijfers. Daarbij is het huidige verzuim ook hoger dan gebruikelijk in deze periode.

Ondanks de stijging van ons ziekteverzuim zitten we onder het landelijk gemiddelde. Het landelijk ziekteverzuim onder werknemers van bedrijven en overheid is in het eerste kwartaal van 2022 gestegen tot 6,3%, het hoogste percentage dat het CBS ooit heeft gemeten. In dezelfde periode van 2021 was het verzuim 4,8%. Voor Openbaar bestuur en Overheidsdiensten betrof het ziekteverzuim landelijk 6,7% over het 1ste kwartaal van 2022 (bron CBS).

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De coronacrisis en de oorlog in Oekraïne leiden tot diverse leveringsproblemen en prijsstijgingen. Dit kan daarmee leiden tot impact op het realiseren van prestaties en budgetoverschrijdingen. We volgen de ontwikkelingen en daar waar mogelijk passen we ons aan om de impact te beperken.
- Door de commissie BBV is een stellige uitspraak gedaan ten aanzien van het vormen van een voorziening voor opgespaard spaarverlof door medewerkers. We bekijken momenteel de consequenties en of we hiervoor een voorziening moeten vormen en voor welke omvang.
- Met het Persoonlijk ontwikkelbudget (POB) hebben de medewerkers de beschikking over een budget dat ze in een periode van 5 jaar kunnen inzetten voor ontwikkeling, opleiding en scholing. Gezien het meerjarige karakter van dit budget en het initiatief vanuit de medewerkers, is de realisatie van het POB moeilijk te plannen. Bij de Slotwijziging zal mogelijk bijstelling plaatsvinden op basis van de realisatie.
- Verwerking van de Levensfaseregeling (totaalpakket maatregelen uit 2017) in het Organisatiekostenbudget vindt plaats op basis van de realisatie en werkelijke inzet. Bij de Slotwijziging zal een bijstelling plaatsvinden op basis van de lasten op dat moment.
- Projecten die vanuit toekomstbestendige organisatie en ICT-vernieuwing worden uitgevoerd, worden gedekt vanuit de daarvoor gereserveerde middelen (reserve ontwikkeling bedrijfsvoering). Bij de slotwijziging zal bijstelling plaatsvinden op basis van de realisatie en voortgang van de betreffende projecten tot dat moment.

- Recent is met de vakbonden een onderhandelingsakkoord bereikt voor cao 2022-2023. Na vaststelling van de cao, verwacht in september 2022, zal verwerking van de cao plaatsvinden bij de slotwijziging 2022.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

Bedrijfsvoering	Begroting t/m wijz. 2	Wijziging 3	Begroting t/m wijz. 3
Lasten	153.386	261	153.647
Baten	153.386	261	153.647
Saldo baten en lasten	-	-	-